

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ФІЛОЛОГІЯ

SCIENTIFIC WORKS
OF INTERREGIONAL ACADEMY
OF PERSONNEL MANAGEMENT

PHILOLOGY

Випуск 5 (10), 2023

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

Редакційна колегія

Супрун В. М., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства, Національний університет водного господарства та природокористування (головний редактор)

Акімова А. О., кандидат філологічних наук, доцент, викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Гурко О. В., доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Добровольська В. В., доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

Лисинюк М. В., доктор філософії (061 Журналістика), доцент кафедри зв'язків із громадськістю та журналістики, декан факультету післядипломної освіти, Київський національний університет культури і мистецтв

Ляшенко (Накашидзе) І. С., кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії та українознавства, Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Павлюх М. В., кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент кафедри міжнародної інформації, Національний університет «Львівська політехніка»

Полсжасв Ю. Г., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спілкування, Національний університет «Запорізька політехніка»

Росінська О. А., кандидат філологічних наук, доцент, заступник директора Інституту журналістики з науково-методичної та навчальної роботи, доцент кафедри журналістики та нових медіа, Київський університет імені Бориса Грінченка

Ситник О. В., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сокол М. О., кандидат філологічних наук, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Форманова С. В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Храбан Т. Є., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

Царик О. М., кандидат філологічних наук, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій, директор Міжнародної школи комунікацій, Західноукраїнський національний університет

Чорнодон М. І., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри журналістики та соціальних комунікацій, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Konrad Kazimierz Szamryk, Doctor of Sciences, Professor, Department of Lexicology and Pragmalingwology, Department of Polish Language and Comparatistics, University of Bialystok (Bialystok, Poland)

Anna Mlynarczyk-Sokolowska, Doctor of Sciences, Professor, Faculty of Education, University of Bialystok (Bialystok, Poland)

Slavomír Gálik, prof. PhDr., Professor, Vice-Dean for Research and International Relations FMK UCM, University of St. Cyril and Methodius in Trnava (Trnava, Slovakia)

Затверджено Вченою радою

Міжрегіональної Академії управління персоналом 29.11.2023 (протокол № 10)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

серія KB № 24775-14715P,

видане Міністерством юстиції України 21.04.2021 р.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») зі спеціальностей 035 – Філологія та 061 – Журналістика відповідно до Наказу МОН України № 320 від 07 квітня 2022 року (додаток 2)

Видання індексується Google Scholar

DOI: 10.32689

Наукові праці МАУП. Філологія. 2023. Вип. 5(10). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 50 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку філології. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток філологічної науки в Україні.

ЗМІСТ

Тетяна БИКОВА

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ДІЛОВУ АНГЛІЙСЬКУ МОВУ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС....5

Тетяна ЄЩЕНКО

ФАКТУАЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА

ІНФОРМАЦІЙНОГО НАПОВНЕННЯ ТЕКСТУ.....12

Кристина КРУПЄЙ

СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНІВ

АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ІНФЕКТОЛОГІЇ.....18

Олена ОХРИМЕНКО, Світлана МАМЧЕНКО

ТЕКСТ ТА ДИСКУРС У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ: ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ..... 24

Анастасія СІБРУК, Світлана ЛИТВИНСЬКА

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

(НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МОВОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ В ЗВО УКРАЇНИ)....30

Ганна СТОЛЯРЧУК

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНА «НЕОЛОГІЗМ» В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ...37

Віра ЧОРНОБАЙ

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....44

CONTENTS

Tetyana BYKOVA

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON BUSINESS ENGLISH AND POLITICAL DISCOURSE....5

Tetyana YESCHENKO

FACTUALITY AS AN OBJECTIVE CHARACTERISTIC OF THE INFORMATION CONTENT
OF THE ARTISTIC TEXT.....12

Krystyna KRUPIEI

SYNTACTIC METHOD OF TERM FORMATION
OF THE ENGLISH-LANGUAGE TERMINAL SYSTEM OF INFECTOLOGY.....18

Olena OKHRIMENKO, Svitlana MAMCHENKO

TEXT AND DISCOURSE IN MODERN LINGUISTICS: APPROACHES AND PROBLEMS.....24

Anastasiia SIBRUK, Svitlana LYTVYNSKA

THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A MARKER OF NATIONAL IDENTITY
(ON THE EXAMPLE OF STUDYING THE DISCIPLINES OF THE LINGUISTICS CYCLE
IN THE UNIVERSITY OF UKRAINE).....30

Hanna STOLIARCHUK

PROBLEMATICS OF DEFINING THE TERM “NEOLOGISM”
IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE.....37

Vira CHORNOBAI

LEXICO-SEMANTIC ASPECT OF COMMUNICATION IN SOCIAL NETWORKS.....44

УДК 811.112

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.1>**Тетяна БИКОВА**

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ Україна, 02000
ORCID: 0000-0002-8028-3535

Tetyana BYKOVA

Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Ukrainian Literature, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, 9 Pyrohova St, Kyiv, Ukraine, 02000
ORCID: 0000-0002-8028-3535

**ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ДІЛОВУ АНГЛІЙСКУ МОВУ
ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС****THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON BUSINESS ENGLISH
AND POLITICAL DISCOURSE**

У статті представлено поняття глобалізації як явища, яке характеризується взаємодією між країнами, має значний вплив на різноманітні сфери життя. Досліджено вплив глобалізації на ділову англійську мову та політичний дискурс, адже глобалізація сприяє поширенню англійської мови в різних кутках світу, що уможливує використання сталих виразів ділової англійської мови у специфічних сферах. На рівні політичного дискурсу процес глобалізації проявляється у тому, що політичні промови виконують атрактивну та переконливу функції задля формування чи коригування суспільної думки й реалізації запланованих політичних процесів.

У науковій розвідці поставлено за мету проаналізувати особливості впливу глобалізації на політичний та бізнес-дискурс на основі промов президентів США Джорджа Вокера Буша (2001–2009 роки правління) й Джо Байдена (2021–донині). Відповідно, серед основних завдань виокремлюємо наступні: вивчення процесів впливу глобалізації на зміни у лексиці та появі нової термінології в діловій англійській мові; дослідження впливу глобалізації на стиліові зміни ділової англійської мови; проаналізувати вплив глобалізації на формування та поширення нових політичних ідей, цінностей, риторики серед народу.

Наукова новизна теми полягає в тому, що розглянуто вплив глобалізації на ділову англійську мову та політичний дискурс, презентовано як глобалізація впливає на мову і культуру, сприйняття інформації сучасним суспільством, що зумовлює актуальність новизну запропонованих лінгвістичних студій, оскільки англійська мова є глобальною мовою спілкування, мовою міжнародного бізнесу та торгівлі.

Встановлено, що у сфері ділового спілкування процеси глобалізації провокують до використання англійської мови як міжнародної мови бізнесу, мови міжнародних організацій, міжнародних договорів та угод, мови, якою керуються компанії для ведення бізнесу за кордоном, що призводить до появи стандартизованої бізнес та ділової лексики англійській мові.

З'ясовано, що глобалізація – це процес фундаментальної перебудови країни, зміни людської діяльності, цінностей, орієнтирів, співіснування із іншими країнами із метою формування єдиного світового фінансово-економічного простору, який буде базуватись на сучасних комп'ютерних технологіях.

Висновки. В процесі аналізу словника політичної термінології було виокремлено найчастіше вживані терміни, які частково співпадали із термінами, вжитими Дж. Бушем у його політичних промовах. Проте, спостерігається активність використання президентом специфічних слів, які відображають події, які відбувались за часів його правління.

Також, варто наголосити на тому, що прослідковано використання у політичному дискурсі атрактивної функції і функції впливу на читача, щоб вплинути на людей, водночас даючи і обмежуючи свободу вибору та слова.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі промов президентів США різних каденцій та виявлення відмінностей у використаних політичних термінах.

Ключові слова: ділова англійська, англійська мова, політичний дискурс, стилістичні особливості, кібернеологізм, глобалізація.

The article introduces the concept of globalization as a phenomenon characterized by interaction between countries, which has a significant impact on various spheres of life. The influence of globalization on business English and political discourse is studied, since globalization promotes the spread of English in different parts of the world, which makes it possible to use stable expressions of business English in specific areas. At the level of political discourse, the process of globalization is manifested in the fact that political speeches perform an attractive and persuasive function to shape or adjust public opinion and implement planned political processes.

This research aims to analyze the peculiarities of globalization's impact on political and business discourse based on the speeches of US Presidents George W. Bush (2001–2009) and Joe Biden (2021–present). Accordingly,

the main objectives are as follows: to study the processes of globalization's impact on changes in vocabulary and the emergence of new terminology in business English; to study the impact of globalization on stylistic changes in business English; to analyze the impact of globalization on the formation and dissemination of new political ideas, values, and rhetoric among the people.

The scientific novelty of the topic lies in the fact that the influence of globalization on business English and political discourse is considered, how globalization affects language and culture, the perception of information by modern society is presented, which determines the relevance and novelty of the proposed linguistic studies, since English is a global language of communication, the language of international business and trade.

It is established that in the field of business communication, globalization processes provoke the use of English as an international business language, the language of international organizations, international treaties and agreements, the language used by companies to do business abroad, which leads to the emergence of standardized business and business vocabulary in English.

It is determined that globalization is a process of fundamental restructuring of a country, changes in human activity, values, guidelines, coexistence with other countries with the aim of forming a single global financial and economic space based on modern computer technologies.

Conclusions. In the process of analyzing the dictionary of political terminology, the most frequently used terms were identified, which partially coincided with the terms used by J. Bush in his political speeches. However, there is an active use of specific words by the president that reflect the events that took place during his administration.

It is also worth emphasizing that the use of the attractive function and the function of influencing the reader in political discourse is traced to influence people, while giving and restricting freedom of choice and speech.

We see the prospect of further research in a comparative analysis of the speeches of US presidents of different cadences and identifying differences in the political terms used.

Key words: business English, English language, political discourse, stylistic features, cyberneologism, globalization.

Постановка проблеми. Кожна країна разом із економічною системою зазнає впливу глобалізаційних процесів, адже зростає попит на створення міжнародних філій, компаній, збільшення робочої сили, а відповідно виникає потреба у спільному розумінні різних народів світу, тим самим загострює необхідність у знанні однієї мови задля успішної комунікації, особливо на діловому рівні. Глобалізація може проявлятися як у можливостях розвитку та змін, так і у створенні загрози для інших країн, особливо на рівні ринку праці та змін на мовному рівні. Тому, важливо дослідити особливості і тенденції глобалізації та прослідкувати як цей процес впливає на розвиток ділової англійської мови та політичного дискурсу. Особливо актуальним є аналіз процесу стандартизації ділової англійської мови, особливо поширення міжнародних стандартів та термінології англійською мовою. Глобалізація призводить до розвитку нових стилів ділового спілкування на міжнародному рівні, наприклад, все більш популярними є використання сучасних засобів комунікації під час ділових переговорів чи проведенні ефективного політичного діалогу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення впливу глобалізації на ділову англійську мову та політичний дискурс є актуальною темою в сучасній лінгвістиці. Дослідженнями в цій галузі займалися такі вчені, як:

У сфері ділової англійської мови Абдала Абдалане М. М. [6], Ф. А. Альфехайд [7], Г. Лазаровічі [14], М. Панда [18], А. Поггенсі [19], М. Сіванія [23], М. Фазанок [10] та інші надають детальний огляд впливу глобалізації

на ділову англійську мову, включаючи аналіз змін у лексиці, граматиці та стилі ділового спілкування.

У сфері політичного дискурсу: Х. Мілнер [15], Е. Орхан [17], А. Рістовська [20], К. Рістовська [20], Т. Скаттнаб-Кангас [25], Дж. Чен [9], М. Шапіро [22] та інші розглядають вплив глобалізації на політичний дискурс, зокрема, на поширення англійської мови як мови міжнародної політики та зростання ролі неангломовних країн у міжнародній політиці.

Ці та інші дослідження показують, що глобалізація має значний вплив на розвиток ділової англійської мови та політичного дискурсу. Вона призводить до зростання ролі англійської мови в міжнародному бізнесі та політиці, що, в свою чергу, вимагає від людей, які використовують англійську мову в цих сферах, володіти нею на високому рівні.

Визначення мети дослідження. З огляду на окреслену проблему *метою* праці є аналіз особливостей впливу глобалізації на політичний та бізнес-дискурс на основі промов президента США Джорджа Вокера Буша (2001–2009 роки правління).

Задля реалізації мети постає необхідність у розв'язанні *завдань*:

- охарактеризувати глобалізаційні процеси та їх вплив на розвиток політики;
- розглянути роль англійської мови як глобальної мови спілкування;
- проаналізувати зміни, які відбулися в діловій англійській мові та політичному дискурсі під впливом глобалізації;
- вивчити процеси впливу глобалізації на зміни у лексиці та появі нової термінології в діловій англійській мові;

- дослідити вплив глобалізації на стильові зміни ділової англійської мови;
- виокремити вплив глобалізації на формування та поширення нових політичних ідей, цінностей, риторики серед народу;
- порівняти промови президентів, встановити стилістичні зміни.

Джерельна база – промови президента США Джорджа Вокера Буша (2001–2009 роки правління).

Методологія дослідження. Серед основних методів дослідження було застосовано наступні:

- метод корпусного аналізу, який передбачає аналіз значного обсягу вибірки та використовується задля виявлення особливостей та змін у мові в різних сферах, включаючи ділову англійську мову та політичний дискурс;
- метод соціолінгвістичного дослідження, який має на меті вивчення мовної поведінки людей та аналізу того, як глобалізація впливає на використання мови в діловій сфері та в політичному дискурсі;
- метод дискурс-аналізу, який передбачає дослідження структури та змісту корпусу тексту задля виявлення впливу глобалізації на зміст та структуру політичних дискурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світ, у якому ми живемо постійно вдосконалюється, змінюється і часом настільки швидко, що ми не встигаємо осмислити ці процеси. Актуальним питанням вивчення дослідження глобальної історії займалися такі вчені, як: У. Бек [8], О. Гьофе [12], Дж. Іггерс [13], Р. Робертсон [21], П. Феслер [11] Ю. Шайгородський [4] та інші.

На думку Ю. Шайгородського, процес глобалізації – це закономірний рух людства до форм співіснування за нових умов. Завдяки глобалізації посилюються інтеграційні, об'єднавчі процеси, що з часом призводить до розуміння взаємозалежності людства. На думку автора, глобалізація – це не зовсім нове світове явище, адже за його спостереженнями процеси глобалізації розпочалися ще на початку історії людства [4].

Дж. Іггерс досліджує глобальну історію сучасної історіографії, розглядає події, які відбуваються, не лише за Заходом, але й в Азії, на Близькому Сході та в інших частинах світу. Автор пропонує аналіз розвитку глобальної історії, історії довкілля, феміністичної та гендерної історії, зміни у політичному, соціальному та культурному контексті [13].

Р. Робертсон виокремлює 5 основних етапів в історії глобалізації, серед яких: зародковий період (XV – середина XVIII століття), первісний період (середина XVIII до 1870 р.), період пристосування (70-ті роки XIX сто-

ліття – середина 20-х рр. XX століття), період боротьби за гегемонію (середина 20-х рр. – кінець 60-х років XX століття); період невизначеності (60-ті – 90-ті роки XX століття). Саме період невизначеності Робертсон застосовує термін глобалізація [21].

П. Феслер виділяє наступні типи глобалізації: передглобальна до 1500 року, протоглобалізацію в період із 1500 до 1840, першу фазу глобалізації 1840–1914, кризу і розпад глобалізації 1914–1945, другу фазу глобалізації 1945–1991, останнім автор виокремлює турбокапіталізм [11].

Досліджуючи особливості глобалізації, Ю. Шайгородський зауважував, що сутність процесу глобалізації можливо охарактеризувати як процес формування єдиного світового фінансово-економічного простору, який буде базуватись на сучасних комп'ютерних технологіях. Наслідком цього неминучого процесу є зміна у характері людської праці, ціннісних орієнтирів, урбанізація, поширення освіти й бюрократизації [4].

У. Бек натомість розглядав глобалізацію як процес соціалізації світовому співтоваристві, коли кожна країна має співіснувати з іншими країнами і дотримуватись спільних правил, стратегій, тощо [8].

О. Гьофе розуміє глобалізацію як процес зростання та покращення світових соціальних взаємин. За автором, саме політичні рішення, технічні інновації впливають на економічні зміни. Внаслідок глобалізації долаються кордони соціальної, політичної та економічної діяльності [12].

На думку Б. Ватченко, у політичному аспекті процес глобалізації асоціюється із поширенням демократичних інституцій, що тлумачиться як новий етап розвитку політичної структури світу [1].

Отже, аналізуючи вище зазначені тлумачення та керуючись ними [8; 12; 13; 21; 11; 4], розуміємо глобалізацію як процес фундаментальної перебудови країни, зміни людської діяльності, цінностей, орієнтирів, співіснування із іншими країнами із метою формування єдиного світового фінансово-економічного простору, який буде базуватись на сучасних комп'ютерних технологіях.

Таким чином, варто детальніше розглянути питання впливу глобалізації на політичний дискурс і ділову англійську мову.

Політичний дискурс у сучасному суспільстві розглядається як передумова продуктивного діалогу соціуму і представників влади. На думку О. Бабій [5], Ю. Юлінецької [5], англійська мова домінує серед тих мов, якими насичена політична лексика.

Завдяки цифровізації маємо можливість проаналізувати великий обсяг корпусу текстів і виявити специфіку англomовного політичного дискурсу.

Питанням вивчення політичного англomовного дискурсу займалися такі науковці: О. Кузик [3], яка досліджувала використання антропнімів в англomовному політичному дискурсі на матеріалі коментарів та статей періодичних видань США і Великобританії; Д. Каліщук [2], який встановив лінгвістичні особливості політичного дискурсу на основі встановлення лінгвістичних особливостей визначення та інтерпретації мовних одиниць з дифузною семантикою на матеріалі англomовної версії промови В. Ющенка на спільному засіданні Палат Конгресу США (квітень 2005 р.).

Під час вивчення англomовного політичного дискурсу, науковці здебільшого аналізують тексти, які використовуються в політичних промовах лідерів, офіційних заявах, інтерв'ю, тощо та аналізують як впливає політична промова на свідомість людей та якими мовленнєвими чинниками та стратегіями керуються політики задля досягнення бажаного результату від промови.

Ми пропонуємо розглянути спершу збірку політичних термінів «A Plain English Guide to Political Terms» від National Adult Literacy Agency [16]. При спробі аналізу запропонованих політичних термінів, ми керувались статистичною вибіркою, отриманою в ході дослідження за допомогою веб-програми з відкритим кодом для аналізу тексту Voyant Tools (рис. 1, 2).

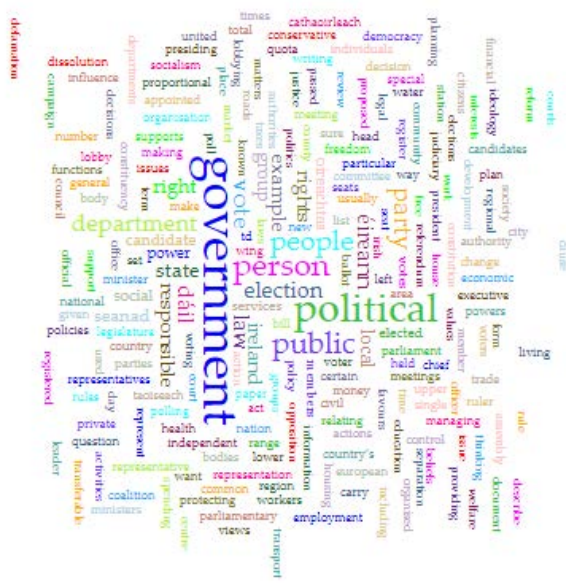

Рис. 1. Цирс слів

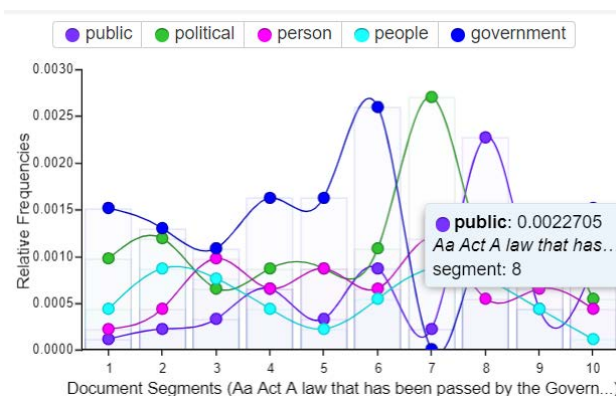

Рис. 2. Сегментна діаграма

В процесі аналізу словника політичної термінології було виокремлено найчастіше вживані терміни, серед яких є наступні: government (126); political (103); person (61); public (58); people (50); party (50); vote (46); department (41); election (40); state (37); right (37); rights (35); responsible (34).

Таким чином, прослідковано, що задля впливу на реципієнта, політики часто вдаються до використання слова «уряд», «партія», «департамент», наголошуючи на вагомості та залежності суспільства від їхнього рішення чи постанов, «народ», що підкреслює узагальнене звернення до людей, що підкреслює певну байдужість до їхнього голосу, проте, щоб уникнути конфлікту із народом, політики застосовують часто слова «право», «голос», «відповідальність», щоб психологічно вплинути на людей, даючи їм можливість обирати, діяти, страйкувати, але пам'ятати про наслідки та відповідальність за свій вибір.

Детальніше пропонуємо проаналізувати також промови президента США Джорджа Вокера Буша (2001–2009 роки правління).

Задля аналізу промов Джорджа Вокера Буша було обрано за основу працю «Selected Speeches of President George W. Bush 2001–2008» [26] та використано програмне забезпечення Sketch Engine для керування корпусом та аналізом тексту, розроблене компанією Lexical Computing Limited [24].

Пропонуємо ознайомитись із найчастіше вживаними окремими словами президента, серед яких спостерігається активне використання таких лем: country (463), help (407), freedom (402), American (387), government (354), Iraq (314), terrorists (283) та інші (рис. 1).

or	Word	Frequency	or	Word	Frequency	or	Word	Frequency	or	Word	Frequency						
or	400	one	414	11	security	369	or	about	319	or	none	308	or				
or	but	466	or	every	410	or	there	363	or	those	318	or	many	303	or		
or	country	483	or	help	407	or	work	389	or	americans	316	or	the	298	or		
or	do	462	or	states	403	or	11	government	354	or	time	315	or	thank	289	or	
or	year	459	or	freedom	402	or	my	337	or	his	315	or	would	296	or		
or	was	443	or	american	387	or	if	good	333	or	other	315	or	to	283	or	
or		842	or	nation	364	or	what	331	or	in	314	or	its	280	or		
or		432	or	have	362	or	make	326	or	to	314	or	also	278	or		
or	united	429	or	he	362	or	nations	320	or	want	314	or	because	277	or		
or		428	or	the	354	or	the	319	or	the	314	or	very	277	or		

Рис. 1. Частота використання лем у промовх Дж. Буша

Під час аналізу багатослівних термінів виявлено наступні найчастіше вживані комбінації слів: *iraqi people, american people, saddam Hussein, palestinian state, iraqi regime, mass destruction, united states congress, military commission, new attack* та інші (рис. 2).

Term	Term	Term	Term	Term
1 fellow citizen	21 weapon of mass destruction	31 advance of freedom	41 developing nation	51 social security
2 al qaeda	22 accountability system	32 genaid ford	42 sectarian violence	52 hopeful society
3 tax relief	23 no child left	33 united states congress	43 union address	53 safe haven
4 iraq people	24 huse washington	34 free election	44 young democracy	54 coalition force
5 american people	25 free society	35 cause of freedom	45 iraq government	55 women in uniform
6 free nation	26 mass destruction	36 ideological struggle	46 president abbas	56 health saving
7 saddam hussein	27 iraq force	37 civilized world	47 new attack	57 emergency plan
8 palestinian state	28 palestinian people	38 many nation	48 free people	58 sunni extremist
9 may god	29 cuban people	39 military commitment	49 american worker	59 capitol washington
10 iraq regime	30 distinguished guest	40 usa freedom corps	50 middle east	60 united states military

Рис. 2. Багатослівні терміни

Також, маємо хмару слів, основною лемою якої є «government» та наближені до неї у контексті слова. Провівши аналіз промов Джорджа Вокера Буша та результати діагностики частоти слів із збірки політичних термінів «A Plain English Guide to Political Terms» спостерігається використання однакових політичних термінів: government; people; citizen; country;(50) party (50); system; responsibility. Проте, варто зробити акцент на окремих словах, які характерні для періоду правління президента Буша: *war, America, Congress, Iraq, freedom, challenge, force, terrorist, power,*

Рис. 3. Кулька слів з лемою «government»

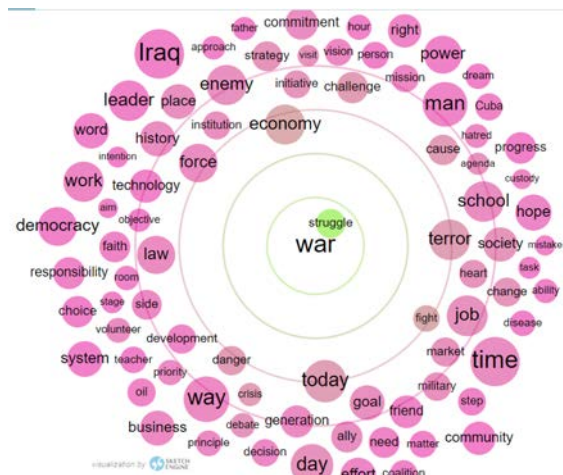

Рис. 4. Кількість слів з лемою «war»

struggle, leader та інші (рис 3, 4). Частота використання таких специфічних слів пов'язана із тим, що у США в період правління Буша, відбулись серії терактів, під час яких президент оголосив «війну проти тероризму». За його правління правління США вторглись до Іраку та Афганістану, що спровокувало затягнуті конфлікти з країнами.

Висновки. Отже, глобалізацію розуміємо як процес фундаментальної перебудови країни, зміни людської діяльності, цінностей, орієнтирів, співіснування із іншими країнами із метою формування єдиного світового фінансово-економічного простору, який буде базуватись на сучасних комп'ютерних технологіях.

В процесі аналізу словника політичної термінології було виокремлено найчастіше вживані терміни, які частково співпадали із термінами, вжитими Дж. Бушем у його політичних промовах. Проте, спостерігається активність використання президентом специфічних слів, які відображають події, які відбувались за часів його правління.

Також, варто наголосити на тому, що про-
слідковано використання у політичному дис-
курсі атрактивної функції і функції впливу на
читача, щоб вплинути на людей, водночас
даючи і обмежуючи свободу вибору та слова.

Перспективою подальших досліджень є порівняльний аналіз промов президентів США різних каденцій та виявлення відмінностей у використаних політичних термінах.

Література:

1. Ватченко Б. Глобалізація: сутність та її вплив на розвиток регіонів України. *Вісник ДДФА*. Економічні науки. Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2015. Вип. 1. С. 62–70.
2. Калішук Д. Лінгвістичні особливості семантично дифузних одиниць у політичному дискурсі. *Філологічні студії*: наук. часоп. Луцьк. Волин. Академ. Дім, ВДУ ім. Лесі Українки, 2005. Вип. 3/4 (31–32). С. 160–166.

3. Кузик О. Інвективний потенціал антропонімів у політичному дискурсі англomовних засобів масової інформації. *Південний архів* (філологічні науки) мова і засоби масової комунікації. 2017. Вип. 67. С. 212–216.
4. Шайгородський Ю. Глобалізація: неминучість концептуальних змін. *Політичний менеджмент*. 2012. Вип. 3. С. 64–76.
5. Юлінецька Ю., Бабій О. Особливості вивчення англomовного політичного дискурсу. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 792–795.
6. AbdAlla AbdAlgane M. M. Challenges of Pronunciation to EFL Learners in Spoken English. *International Journal of Novel Research in Education and Learning*. Vol. 7, Issue 1, 2020. Pp. 5–11.
7. Alfehaid A. F. The Positive and Negative Effects of Globalization on English Language Teaching and Learning AWEJ. Volume 5, № 2, 2014. Pp. 103–109.
8. Beck Ulrich. Jenseits von Stand und Klasse? – Soziale Ungleichheiten, gesellschaftliche Individualisierungsprozesse und die Entstehung neuer sozialer Formationen und Identitäten. *Soziale Welt*, Sonderband 2, 1983. Pp. 35–74 [In German].
9. Chen J. M. Globalization and Its Losers *Minnesota Journal of Global Trade*. (2000). Vol. 9, pp. 157–218.
10. Fašanok M. Implications of globalization in language education. *Sociálno-ekonomická revue*, № 4, 2017. Pp. 68–73.
11. Fäßler P. Globalisierung. Ein historisches Kompendium. Köln, 2007. S. 32.
12. Göffe O. Demokratie und Globalisierung. Berlin, 2008. 128 p.
13. Iggers G. G., Wang Q. E., Mukherjee S. A Global History of Modern Historiography. Routledge, 2016 390 p.
14. Lazarovici G. The Effects of Globalization Upon the Paradigm of the Contemporary Political Discourse, *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, Volume 63, 2012, Pp. 58–62.
15. Milner H. V. Globalization and its Political Consequences: The Effects on Party Politics in the West Princeton University. Paper for the Annual APSA Conference. August. Boston MA. 2018.
16. National Adult Literacy Agency. A Plain English Guide to Political Terms. 2015. Pp. 1–68.
17. Orhan E. B. Political challenges in a globalized world: political parties. *Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences*. Firat Universitesi. Political challenges in a globalized world: political parties. 32/3, 2022. Pp. 1112–1124.
18. Panda M. Impact of Globalisation on the English Language and English Language Teaching. *Journal of critical reviews*. Vol 8, Issue 1, 2021. 412 p.
19. Poggensee A. The effects of globalization on English language learning: Perspectives from Senegal and the United States. Honors Theses. 2016. Pp. 1–43.
20. Ristovska K., Ristovska A. The Impact of Globalization on the Business. *Economic Analysis*, Institute of Economic Sciences. Vol. 47(3–4), pp. 83–89.
21. Robertson R. Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. M. Featherstone, S. Lash & R. Robertson (Eds.). *Global Modernities*. London: SAGE Publications, 1995, pp. 25–44.
22. Shapiro M. J. Globalization and the Politics of Discourse. *Social Text*, 60, 1999. Pp. 111–129.
23. Sivanya M. A study on impact of globalization on business. One Day Online International Conference Organised by IRBE Publications, Denver, USA. Volume 4, Special Issue No.1, July 2020. Pp. 135–138.
24. Sketch Engine [Електронний ресурс]. URL: <https://www.sketchengine.eu/>.
25. Skutnabb-Kangas T. and Phillipson R. The politics of language in globalisation: maintenance, marginalization, or murder. In Coupland, Nicolas (Ed.). *Handbook on Language and Globalization*. Oxford: Blackwell, 2010. Pp. 77–100.
26. The Bush White House. Selected Speeches of President George W. Bush, 2001–2008. USA: U.S. federal government, 2008. 618.

References:

1. AbdAlla AbdAlgane, M. M. (2020). Challenges of Pronunciation to EFL Learners in Spoken English. *International Journal of Novel Research in Education and Learning*. 7/1, 5–11.
2. Alfehaid, A. F. (2014). *The Positive and Negative Effects of Globalization on English Language Teaching and Learning*. AWEJ, 5/2, 103–109.
3. Beck, U. (1983). Jenseits von Stand und Klasse? – Soziale Ungleichheiten, gesellschaftliche Individualisierungsprozesse und die Entstehung neuer sozialer Formationen und Identitäten [Beck Ulrich. Beyond status and class? – Social inequalities, social individualization processes and the emergence of new social formations and identities]. *Soziale Welt – Social World*, 2, 35–74 [In German].
4. Chen, J. M., (2000). Globalization and Its Losers. *Minnesota Journal of Global Trade*, 9, 157–218.
5. Fašanok M. (2017). Implications of globalization in language education. *Sociálno-ekonomická revue*, 4, 68–73.
6. Fäßler, P. (2007). Globalisierung [Globalization]. *Ein historisches Kompendium – A historical compendium*. Köln, 32 [in German].

7. Göffe, O. (2008). *Demokratie und Globalisierung* [Democracy and globalization]. Berlin, 128 [in German].
8. Iggers, G. G., Wang, Q. E., Mukherjee, S. (2016). *A Global History of Modern Historiography*. Routledge, 390.
9. Kalishchuk D. (2005). Lihvistychni osoblyvosti semantychno dyfuznykh odynyts u politychnomu dyskursi [Linguistic features of semantically diffuse units in political discourse]. *Filolohichni studii : nauk. chasop.* – *Philological studies: scientific journal*, № 3/4 (31–32), 160–166 [In Ukrainian].
10. Kuzyk O. (2017). Invektyvnyi potentsial antroponimiv u politychnomu dyskursi anhlomovnykh zasobiv masovoi informatsii [Invective potential of anthroponyms in the political discourse of the English-language media]. *Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky) mova i zasoby masovoi komunikatsii – Southern Archive (philological sciences) language and mass communication*, № 67, 212–216 [In Ukrainian].
11. Lazarovici, G. (2012). The Effects of Globalization Upon the Paradigm of the Contemporary Political Discourse, *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 63, 58–62.
12. Milner, H. V. (2018). Globalization and its political consequences: The effects on party politics in the west (Working Paper).
13. National Adult Literacy Agency. (2015). *A Plain English Guide to Political Terms*. 1–68.
14. Orhan, E. B. (2022). *Political challenges in a globalized world: political parties*. Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences. Firat Universitesi. Political challenges in a globalized world: political parties, 32/3, 1112–1124.
15. Panda, M. (2021). Impact of Globalisation on the English Language and English Language Teaching. *Journal of critical reviews*. 8/1, 412.
16. Poggensee, A. (2016). The effects of globalization on English language learning: Perspectives from Senegal and the United States. Honors Theses, 1–43.
17. Ristovska, K., & Ristovska, A. The Impact of Globalization on the Business. *Economic Analysis, Institute of Economic Sciences*. 47(3–4), 83–89.
18. Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash & R. Robertson (eds.). *Global Modernities* (25–44). London: SAGE Publications.
19. Shaihirotskyi Yu. (2012). Hlobalizatsiia: nemynuchist kontseptualnykh zmin. [Globalization: the inevitability of conceptual changes]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, № 3, 64–76 [In Ukrainian].
20. Shapiro, M. J. (1999). *Globalization and the Politics of Discourse*. Social Text, 60, 111–129.
21. Sivanya, M. (2020). A study on impact of globalization on business. One Day Online International Conference Organised by *IRBE Publications*, Denver, USA, 4, Special Issue No. 1, 135–138.
22. Sketch Engine (n.d.). sketchengine.eu Retrieved from <https://www.sketchengine.eu/>
23. Skutnabb-Kangas, T. & Phillipson, R. (2010). The politics of language in globalisation: maintenance, marginalization, or murder. In Coupland, Nicolas (ed.). *Handbook on Language and Globalization*. Oxford: Blackwell, 77–100.
24. The Bush White House. (2008). *Selected Speeches of President George W. Bush, 2001–2008*. USA: U.S. federal government, 618.
25. Vatchenko B. (2015). Hlobalizatsiia: sutnist ta yii vplyv na rozvytok rehioniv Ukrainy. [Globalization: the essence and its impact on the development of the regions of Ukraine]. *Visnyk DDFA. Ekonomichni nauky. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovska derzhavna finansova akademiia – Journal of the DGFA. Economic sciences. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk State Financial Academy*, 1, 62–70 [In Ukrainian].
26. Yulinetska Yu. & Babii O. (2022). Osoblyvosti vyvchennia anhlomovnoho politychnoho dyskursu. [Peculiarities of studying English-language political discourse]. S. V. Kivalova (Eds.), *Yevropeyskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia – European choice of Ukraine, development of science and national security in the realities of large-scale military aggression and global challenges of the XXI century*: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference dedicated to the 25th anniversary of the National University "Odesa Law Academy" and the 175th anniversary of the Odesa School of Law (Vols. 2), (pp. 792–795). Odesa: Helvetica Publishing House [In Ukrainian].

УДК 811.161.2'42

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.2>**Тетяна ЄЩЕНКО**

докторка філологічних наук, Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького, вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, 79010
ORCID: 0000-0002-3624-5072

Tetyana YESCHENKO

Doctor of Philological Sciences, Lviv National Medical University named after Danylo Halytskyi,
69, Pekarska St, Lviv, Ukraine, 79010
ORCID: 0000-0002-3624-5072

**ФАКТУАЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ІНФОРМАЦІЙНОГО НАПОВНЕННЯ ТЕКСТУ****FACTUALITY AS AN OBJECTIVE CHARACTERISTIC
OF THE INFORMATION CONTENT OF THE ARTISTIC TEXT**

Єство нового стратегічного підходу до осягнення тексту полягає в трактуванні його з позицій комунікативного акту, що концептуально охоплює адресанта та адресата. Найвищою ознакою тексту є комунікативність. Вона фіксує його водночас і як систему, і як динамічне утворення. Мовленнєва діяльність людини відбувається за допомогою тексту, його комунікативну сутність експлікує структура, семантика і прагматика (форма, зміст і функції), що підпорядковані вираженню авторської інтенції та її експлікуванню. Предметом текстової діяльності є та смислова інформація, яка закріплена в задумі словесного цілого, його комунікативно-пізнавальному намірі. Текст постає системою смислових елементів (одиниць), функційно зінтегрованих у єдину ієрархічну структуру замислом (комунікативним наміром) автора тексту, кожна його одиниця входить до певної системи зв'язків, які, з одного боку, підпорядковані єдиному комунікативному наміру, а з іншого – логіці розгортання всієї ієрархії смислів у тексті. **Мета** статті – описати фактуальність як підкатегорію текстової категорії інформативності, зосередитися на мовних засобах вираження цієї типологічної ознаки словесного цілого. Окреслена мета передбачає виконання таких завдань: обґрунтувати існування фактуальності як підкатегорії інформативності в категорійній ієрархії тексту; поакцентувати увагу на фактуальності в аспекті вияву індивідуально-авторської картин світу; описати фактеми як мовні засоби реалізації фактуальності. **Джерельною базою** розвідки слугують українськомовні художні словесні цілі, з яких у спосіб точної і повної інвентаризації здійснено вибірку фактем, що маніфестують фактуальність як текстову підкатегорію інформативності. У колі уваги художні тексти як класичної української літератури, так і сучасної. **Об'єктом** вивчення є український поетичний дискурс та його складники, а **предметом** – фактеми української поезії та прози як виразники фактуальності – різновиду текстової категорії інформативності. **Результатом** наукового пошуку стало поглиблення ідеї ієрархічного впорядкування текстових категорій й підкатегорій й визначення фактуальності як інваріантної характеристики словесного цілого, що віддзеркалює окремий аспект типологічної ознаки словесного цілого. Художньо-поетична комунікація в аспекті дискурсивного підходу розглядається як процес, у якому предмет вербальної взаємодії між її учасниками є виявом специфіки індивідуальної картини світу адресанта. **Висновком** є те, що підкатегорія фактуальності зокрема інформативності загалом репрезентує текст як комунікативну одиницю. Феномен фактуальності зумовлений наявністю в художньому тексті інформації, яку запроєктовано у площину автора – з ідеєю твору, у площину читача – з процесом сприйняття тексту як освоєння нової інформації і наближення до авторського задуму. Фактуальність зреалізовує естетичну ідею твору, координує тему та сюжет, визначає добір мовних засобів тощо. Мовними засобами реалізації фактуальності як підкатегорії текстової категорії інформативності є фактеми.

Ключові слова: фактуальність, інформативність, текст, текстова категорія, текстова підкатегорія, комунікація.

The essence of the new strategic approach to understanding the text lies in its interpretation from the position of a communicative act, which conceptually encompasses the addressee and the addressee. The highest feature of the text is communicativeness. It fixes the text both as a system and as a dynamic entity. Speech activity of a person takes place with the help of a text, its communicative essence is explained by structure, semantics and pragmatics (form, content and functions), which are subordinate to the expression of the author's intention and its explanation. The subject of text activity is semantic information, which is fixed in the idea of the verbal whole, its communicative and cognitive intention. The text appears as a system of semantic elements (units), functionally integrated into a single hierarchical structure by the design (communicative intention) of the author of the text, each of its units is part of a certain system of connections, which, on the one hand, are subordinate to a single communicative intention, and on the other, to logic deployment of the entire hierarchy of meanings in the text. **The purpose** of the article is to describe factuality as a subcategory of the text category of informativeness, to focus on the linguistic means of expressing this typological feature of the verbal whole. The outlined goal involves solving **the following tasks**: substantiating

the presence of factuality as a subcategory of informativeness in the categorical hierarchy of the text; focus on factuality in the aspect of revealing individual and author's pictures of the world; describe facts as linguistic means of realizing factuality. The source base of the research is Ukrainian-language artistic verbal objects, from which, through an accurate and complete inventory, a selection of facts was carried out that reveal factuality as a textual subcategory of informativeness. The focus is on literary texts of both classical Ukrainian literature and modern ones. The object of study is the Ukrainian poetic discourse and its components, and the subject is the facts of Ukrainian poetry and prose as expressions of factuality – a type of textual category of informativeness. The result of the scientific search was the deepening of the idea of hierarchical ordering of text categories and subcategories and the definition of factuality as an invariant characteristic of the verbal whole, which reflects a separate aspect of the typological feature of the verbal whole. Artistic and poetic communication in the aspect of the discursive approach is considered as a process in which the subject of verbal interaction between its participants is a manifestation of the specificity of the addressee's individual picture of the world. The conclusion is that the subcategory of factuality, in particular informativeness, generally represents the text as a communicative unit. The phenomenon of factuality is caused by the presence of information in the artistic text, which is projected into the plane of the author – with the idea of the work, into the plane of the reader – with the process of perceiving the text as mastering new information and approaching the author's idea. Factuality realizes the aesthetic idea of the work, coordinates the theme and plot, determines the selection of language means, etc. Linguistic means of realizing factuality as a subcategory of the textual category of informativeness are factems.

Key words: factuality, informativeness, text, text category, text subcategory, communication.

Постановка проблеми. Аналіз динамічних процесів у семантичній структурі художнього тексту зумовлює необхідність застосування інтегрального підходу, що охоплює різні парадигми наукового пізнання, адже об'єктивною в мовознавстві визнана проблема опису значення і смислу за науковими критеріями. Наскрізними дистинктивними параметрами тексту, що пре-парують його онтологічні та функційні ознаки, є текстові категорії. Семантичну структуру тексту послідовно віддзеркалює категорія «інформативність» у її синтагматичних і парадигматичних відношеннях із підкатегоріями «фактуальність», «концептуальність», «імпліцитність». Вона є іманентною характеристикою тексту, обов'язковою категорією, що вирізняється гетерогенністю, лабільністю й забезпечує адекватне донесення певного обсягу інформації до адресата. Виняткову роль у художньому тексті відіграє категорія інформативності, яка маніфестує словесне ціле як комунікативну одиницю, квант інформації. Ця універсальна характеристика, притаманна різноманітним текстотипам, є не показником абсолютної інформаційної насиченості мовленнєвого утворення, а лабільною величиною, точніше, індикатором адекватного донесення визначеної міри інформації про щось до реципієнта через канал зв'язку. Почасти фактуальність як підкатегорію інформативності в художньому тексті вважають умовною. Вона покликана за допомогою фактем, тобто вербального вияву факту в тексті, концептуалізувати та категоризувати фрагменти дійсності, передавати верифіковану інформацію адресантові. Тому фактуальність є невід'ємним складником мовної концептосфери, чинником етнічної ідентифікації та культурної ограненості мовленнєвого витвору, значущою проблемою текстолінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформативність властива будь-якому

текстові, вона становить універсальну категорію. Питання інформативності як типологічної ознаки словесного цілого різнобічно схарактеризоване в працях Ф. Бацевича [1; 2], А. Загнітка [6], Т. Єщенко [3; 4; 5], І. Кочан [8], М. Крупи [7] та ін. Окремі аспекти фактуального аналізу та лінгвістики тексту порушує у розвідці українська дослідниця О. Селіванова [9]. Здебільшого фактуальність як підкатегорію інформативності студіюють на прикладі газетних текстів, текстів-анонсів, прес-релізів та репортажів (Г. Онишкевич [9]), оскільки за вимогами жанру саме вони містять максимально стисле повідомлення про зміст події, організаторів, місце події, час, причину і мету, що відповідає наведеній структурі фактеми. Проте фактуальності як підкатегорії інформативності тексту, фактемам як складникам художнього вираження індивідуальної картини світу адресанта і досі не приділено належної уваги. До того ж, у науці немає єдності щодо лінгвістичного підґрунтя інформативності тексту загалом, фактуальності зокрема.

Визначення мети дослідження. Мета статті – описати фактуальність як підкатегорію текстової категорії інформативності; з'ясувати роль фактем в оприявленні вказаної типологічної ознаки словесного цілого. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань: 1) обґрунтувати існування фактуальності як підкатегорії інформативності в категорійній ієрархії тексту; поакцентувати увагу на фактуальності в аспекті вияву індивідуально-авторської картини світу; описати фактеми як мовні засоби реалізації фактуальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У структурі змістового плану тексту експлікована фактуальна інформація – вер-

балізоване повідомлення про факти, певні події, процеси, явища, які відбулися, відбуваються або відбуватимуться. Вона оптимізує інформаційний баланс, оскільки легше сприймається й усвідомлюється адресатом і не потребує від нього застосування значних масивів допоміжної для декодування інформації [10, с. 506–508]. Фактуальна інформація може передаватися двома способами: фактографічно й аналітично. Фактографічний спосіб передбачає фіксацію певних зовнішніх, очевидних характеристик явища, отримання стислої інформації про предмет або ситуацію: *«Над головою захлинаються оглушливим ревом негасимі мавпи-ревуни, ховаючись від поглядів у густих кронах тропічних дерев; різноманітні папуги з довгезелезними чорними дзьобами байдуже розглядають нас, ліниво погойдуючи головами. Першим іде індіанець, за ним дріботить кощава, як смерть, куцохвоста дворняга. Далі чеберяє Френк, чорнявий кремезний Френк із Нью-Йорка, який невідомо чим керувався, коли потягнув за собою до цього смарагдового пекла Крістіну. Крістіна, його дівчина, крокує слідом, відстаючи від свого бойфренда метрів на десять. Я замикаю процесію»* (М. Кідрук). Аналітичний спосіб спрямований на проникнення в суть явища, на виявлення прихованих взаємозв'язків між фактами: *«Тепер я пригадую усі ті рази (і це тривало добрих півроку, якщо не більше), коли за вікном чувся скрип чи щось, що нагадувало мені покашлювання (це він скрипів на своїй драбині, це він покашлював), коли лунали глухі удари по підвіконню (це він, сповзаючи з драбини, ненароком бився об нього коліном), коли Фауст прокидався і витріщався просто у квартиру – так, ніби бачив там когось, кого навіть міг описати. Але я думала, що то він бачить духа – коти ж уміють бачити духів»* (Іван Андрухович). Фактуальну інформацію вирізняють повнота, оперативність, достовірність. Повноту інформації визначає її обсяг, який має бути оптимальним для розуміння. Інформація повинна бути оперативною, тобто такою, щоб за час її передавання й опрацювання стан об'єкта, з яким вона пов'язана, не змінився. Достовірність інформації – це відповідність її дійсності [4, с. 243]. Адресат визначає фактуальність наданої йому інформації за характером мовних показників, на основі яких відбирає потенційні фактуальні фрагменти, що верифікуються крізь призму фонових знань та пресупозицій. Вони хоч і не є елементами тексту як знака дискурсу, але активізуються у свідомості мовця у процесі сприйняття дискурсного фрагмента та осмислення інформації,

тобто в мить трансформації (переходу) тексту в дискурс. Фактуальність становить «загальне фундаментальне поняття, що відображає найсуттєвіші зв'язки й відношення реальної дійсності та пізнання» [4, с. 244], вона є підкатегорією інформативності тексту (і ширше – дискурсу). Дослідження підкатегорії фактуальності оперте на наукові студії, предметом яких є лінгвофілософська категорія факту в парадигмах логіко-філософських та лінгвістичних знань. Сучасні мовознавці вважають фактом «основоположний субстрат буття, первинний вияв смислу в реальному світі, що фіксує реальну подію й уживається для опису емпіричного знання» [9, с. 3]. Факт – елемент концептосфери мовця й результат концептуалізації навколишньої дійсності на основі власного досвіду. Факти формуються в процесі когнітивного сприйняття ситуації, яка визначена в часі та просторі, й репрезентують у свідомості об'єкти / явища або їхні релевантні ознаки. Фактуальність розглядаємо як підкатегорію інформативності, що має складний інтегральний характер, маркером когнітивності якої є концептуалізація та категоризація фрагментів дійсності як фактів, а комунікативності – намір адресанта подати інформацію як факт і переконати адресата в її правдивості [там само]. Фактуальність кваліфікують і з інших поглядів. Представники логічного підходу виняткову увагу приділяють виокремленню класу фактивних дієслів – ідентифікаторів факту в тексті [4, с. 244]. Концептуальною засадою референційного підходу є зіставлення фактуального твердження з дійсністю, яку воно описує, як об'єктивно підтвердженого знання, що є достовірним, правдивим. У світлі теорії мовленнєвих актів фактуальність постає в нерозривному зв'язку з поняттям асертива – типу ілюкутивного акту, комунікативно-інтенційний зміст якого полягає у ствердженні з акцентованою прагматичністю адресанта, тобто в його намірі поінформувати адресата про фрагмент дійсності, що має реальну природу. Стосовно зв'язку семантичної організації тексту й фактуальності, то він корелює з поняттям денотата, який є об'єктом або ситуацією реальної (уявно реальної для художнього тексту) дійсності, відображеного в тексті, і денотативного простору тексту. Поняття денотативності стосовно художнього тексту вживають у двох значеннях: як *джерело тексту* і як його *змістову характеристику*. Денотативним джерелом тексту є певна реальна ситуація [4, с. 245], «система денотатів, що формується в мисленні, репрезентує динамічну модель ситуації, описуваної в тексті» [там само]. Фактуальність

художнього тексту має відносний характер, оскільки реальні ситуації в тексті постають в авторській інтерпретації. Денотативний простір тексту – це втілене в тексті індивідуально-авторське знання про світ, репрезентоване в оречевленому відображенні глобальної ситуації, що складається з макро- і мікроситуацій, які пов'язані певними відношеннями, а в сукупності розкривають основну тему художнього тексту. Фактуальність в інформаційному просторі об'єктивується через текст як багаторівневу наративну структуру, виявляється порівнево й має нелінійне вираження. Вербальним маніфестантом факту в тексті, що об'єктивує фактуальну інформацію й реалізує її комунікативну функцію, є фактема, в основу якої покладена семантична структура. Її конституують учасники ситуації, предикат та сирконстанти, які вказують на час, місце й характер події, закладеної в основу факту [8]. Фактеми є окремими структурними одиницями, вони не тотожні синтаксемам речення. Структура фактеми залежить від способу експлікації її семантичних складників та зв'язку між ними. Організаційним центром фактеми і виразником фактуальної ознаки є предикат.

Маркери фактуальності неоднорідні за своєю природою. Їхній спектр формують верифікатори та конектори. Вони свідчать, по-перше, про наявність у тексті фактуальної ознаки, по-друге, сигналізують про здатність мовної одиниці виражати фактуальний зміст. Між конекторами й верифікаторами існує суттєва різниця. Конектори, які виконують у тексті організаційну функцію, поєднують між собою різні висловлення, указують на присутність фактуального фрагмента, але не входять до складу фактеми (наприклад, вставні і вставлені компоненти речень): «*Військо було, **безперечно**, стомлене. Та й за всіма писаними і неписаними ратними законами на п'ять-шість днів походу належало давати день відпочинку*» (В. Малик); «*Я спіймав себе на тому, що мені хочеться думати про дівчину-поштарку. Чому мене вразили її очі, що в них заховано? Чому вона, незважаючи на свою молодість (**їй можна було б дати не більше двадцяти**), така насторожена? Інша б хихикнула, стрільнула очима, може, й сумку віддала б, а ця тільки лякається...*» (Г. Тютюнник); «*Камери зафіксують (**бо ж не існує резервацій без камер стеження!**), як ми з Германом заходили, потім засвідчать, що він поїхав. Дуже швидко поїхав, хвилин за п'ять після того, як увійшов. За цей час не те що вбити когось, кави заварити не встигнеш! А я лишилася тут ...*» (Люко Дашвар). Верифікатори, які є частинами пропозиційного

змісту, підтверджують фактуальність певного елемента висловлення, установлюють відповідність пропозиційного змісту реальності, орієнтуючись на щирість мовця. До верифікаторів фактуальності, крім спеціалізованих найменувань на зразок *правда, напrawdę, справді, реально* тощо, зараховують дати й назви історичних або інших описуваних подій, топоніми, найменування історичних осіб, фактивні предикати тощо, напр.: «*Та **чи справді** то було «возз'єднання»? Російські та радянські історики (**Д. І. Мишко, А. І. Ригельман та інші**) **акцентують** на добровільності входження Української Козацької Держави до складу Російського царства, а також на тому, що «малороси отримали все, про що просили»: містам, які клопоталися про присвоєння чи збереження магдебурзького права, його було надано; духовенство одержало гарантії недоторканності наявних у них земельних володінь і закріплених за ними прав; козацький реєстр збільшили до небувалої кількості – 60 тисяч осіб; козацька старшина на чолі з гетьманом **Хмельницьким** залишалася незмінною тощо. **І це правда**. Проте ніхто чомусь не згадує, що згідно з **Березневими статтями** Україна входила до складу Російської держави безповоротно. У підписаному документі не було передбачено можливості його розірвання, а отже, добровільного виходу України зі складу росії» (М. Кідрук).*

Остаточне ж рішення про фактуальність інформації адресат приймає після врахування таких прагматичних чинників, як довіра до джерела інформації та його надійність. Будь-яка фактема є виявом фокусної або фонові фактуальності. Фокусна фактема виражає факти, для яких характерна релевантність (1). Фонова фактема виконує допоміжну функцію, поширюючи інформацію, що формує контекст фокусної фактеми (2), напр.: (1) «Поминувши роговий будинок широкої вулиці, Павло порівнявся з базаром. (2) Тут завжди, від раннього ранку до пізнього вечора, не вщухали людський крик, іржання коней, безладний передзвін ремісничих молотків, глухий гуркіт биндюжних коліс» (М. Сиротюк).

Сферою вияву фокусної фактуальної інформації є структури комунікативного характеру, репрезентовані синтаксемами з експліцитно актуалізованою предикативністю. Нову фактуальну інформацію передають моделі, структурним центром яких є виражена особовою формою дієслівна частина предикатного комплексу. Вторинну фактуальну інформацію, що сприймається як згадувана або як фонові інформація, яка деталізує опис ситуації, реалізують

моделі зі структурним центром – неособовою формою дієслова або іменником. Фактуальність, що сприймається читачем на рівні номінації, а не предикації, є беззаперечною, тобто фактуальний потенціал номінативних структур найвищий, але релевантність у плані новизни – найнижча [9], напр.: **(фокусні фактеми)** «Я вибирався мандрувати у світ, і старий батько, цілуючи мене в чоло, сказав: **(фонові фактеми)** – Затям, сину, що у світі є один великий гріх – підлість, одна велика чеснота – посвята для батьківщини, і одне велике щастя – спокійна совість. **(фокусні фактеми)** – Я був тоді юнаком. Відтоді минуло багато літ – і я переконався, яку велику правду сказав мій батько...» (Я. Курдидик).

Фактуальність постає однією з базових категорій художнього тексту (своєрідно реалізуючись у сюжетній структурі творів), але необов'язкових (наявна значна кількість безсюжетних художніх творів). Фактуальність художніх текстів багатьох жанрів є умовною, оскільки в процесі творення тексту автор ураховує такий чинник, як адресат, а адресат у складному механізмі сприйняття тексту – такий чинник, як адресант. Фактуальне значення – наслідок інтерпретативного процесу. У створенні будь-якого художнього тексту беруть участь уява та суб'єктивний досвід автора. Тому вживання терміна «фактуальність» на противагу функційності щодо художнього тексту, у якому немає вимислу, вважаємо доцільним стосовно текстів певних жанрів. Фактуальними за суттю можна назвати історичний наратив, історичний роман та нарис, художню автобіографію та біографію, мемуари тощо. Художній текст як витвір мистецтва не корелює з достовірністю і не вимірюється нею.

Певну частину його інформації, що є художнім вимислом, читач сприймає як **умовно фактуальну**. Реципієнт художнього тексту не очікує від інформації істинності.

Висновки і пропозиції. Фактуальність тексту потрактовано як підкатегорію інформативності, що має складний інтегральний характер, когнітивний конституент якої опри- явлений у концептуалізації та категоризації фрагментів дійсності як фактів, а комунікативний – у намірі адресанта подати інформацію як верифіковану. Вербальним репрезентантом факту в тексті є фактема, основу якої становить семантична структура з таким конституентним набором: учасники ситуації, предикат та сир- константи. Фактема – вербальний вияв факту в тексті, що відображає семантичну структуру ситуації, є реалізатором фокусної або фонові фактуальності, які розрізняє ознака релевантності / нерелевантності повідомлюваного. Фактуальність художнього тексту постає його базовою категорією, проте необов'язковою, умовною, оскільки у створенні вказаного текстотипу беруть участь уява й суб'єктивний досвід автора. Фактуальна інформація сприймається як імовірна, можлива в той час, у тих обставинах, які описує автор.

Перспективою дослідження. Перспективою дослідження є поглиблення й інших підкатегорій текстової категорії інформативності художнього словесного цілого (концептуальність, імпліцитність), а також подальшим опрацюванням практичних алгоритмів виокремлення текстових підкатегорій та встановлення їхніх класифікаційних параметрів у наукових розвідках із прагматики, семантики, комунікативної сутності художнього тексту.

Література:

1. Бацевич Ф., Кочан І. Лінгвістика тексту: підручник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 316 с.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
3. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. пос. Київ: Академія, 2009. 264 с.
4. Єщенко Т. А. Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти: монографія. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2021. 470 с.
5. Єщенко Т. А. Текстово-антропоцентричний вимір метафори: монографія. Київ: Академвидав, 2018. 352 с. (серія «Монограф»).
6. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: теорія і практикум: навч. пос. Донецьк: Юго-Восток, 2007. 314 с.
7. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 432 с.
8. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 423 с.
9. Онишкевич Л. В. Категорія фактуальності у газетному дискурсі. *Вісник Запорізького державного університету. Серія: Філологічні науки*. 2004. С. 153–158.
10. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля. 712 с.

References:

1. Batsevyich, F., & Kochan, I. (2015). *Linhvistyka tekstu [Linguistics of the text]*. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
2. Batsevyich, F. (2004). *Osnovy komunikativnoi linhvistyky [Fundamentals of communicative linguistics]*. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
3. Yeshchenko, T. (2009). *Linhvistychnyi analiz tekstu [Linguistic analysis of the text]*. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
4. Yeshhenko, T. (2021). *Fenomen khudozhnogo tekstu: komunikativnyi, semantychnyi i prahmatychnyi aspekty [The phenomenon of artistic text: communicative, semantic and pragmatic aspects]*. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi medychnyi universytet imeni Danyla Halytskoho [in Ukrainian].
5. Yeshhenko, T. (2018). *Tekstovo-antropocentrychnyi vymir metafor ukrayins'koyi poeziyi 1990-kh [Textual-anthropocentric dimension of the metaphor of Ukrainian poets of the 1990s]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
6. Zahnitko, A. (2007). *Linhvistyka tekstu: teoriia i praktykum [Linguistic text analysis: theory and practice]*. Donetsk: Yuho-Vostok [in Ukrainian].
7. Krupa, M. (2008). *Linhvistychnyi analiz khudozhnogo tekstu [Linguistic analysis of artistic text]*. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
8. Kochan, I. (2009). *Linhvistychnyi analiz tekstu [Linguistic analysis of the text]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
9. Onyshkevych, L. (2004). "Katehoriia faktualnosti u hazetnomu dyskursi" ["The category of factuality in newspaper discourse"]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filolohichni nauky [Bulletin of Zaporizhzhya State University. Series: Philological sciences]*, 153–158. [in Ukrainian].
10. Selivanova, O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: directions and problems]*. Poltava: Dovkillia [in Ukrainian].

УДК 811.111'367:001.4:616.9-022.7

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.3>**Кристина КРУПЕЙ**

кандидат біологічних наук, старший викладач, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, просп. Маяковського, 26, м. Запоріжжя, Україна, 69035
ORCID: 0000-0003-1522-1060

Krystyna KRUPIEI

Candidate of Biological Sciences, Senior Lecturer, Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, 26, Maiakovskoho Ave, Zaporizhzhia, Ukraine, 69035
ORCID: 0000-0003-1522-1060

**СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНІВ
АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ІНФЕКТОЛОГІЇ****SYNTACTIC METHOD OF TERM FORMATION OF THE ENGLISH-
LANGUAGE TERMINAL SYSTEM OF INFECTOLOGY**

Аналітичні терміни в галузі інфектології становлять 57% від загальної кількості добору, що вказує на їх важливість у медичній термінології. Розкриття структурних особливостей цих термінів та їх класифікація сприятиме розумінню та використанню медичної термінології в теоретичному навчанні студентів та на практиці. **Мета** статті – провести аналіз провідних моделей утворення англomовних термінологічних словосполучень у галузі інфектології та їх відображення в перекладі українською мовою. Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**: 1) розглянути точність та однозначність термінологічних словосполучень у галузі інфектології як основних принципів їх побудови; 2) проаналізувати кількісний склад і зробити розподіл термінів за групами та моделями утворення. **Наукова новизна** полягає у дослідженні особливостей синтаксичного способу формування сучасних термінів галузі інфектології. **Методи дослідження**: спостереження та аналіз словникових визначень, описові та компонентні підходи, статистичні методи для обробки кількісних результатів, а також метод вибіркового включення термінів з фахових текстів для створення словників. **Висновки**. Аналітичні терміни, які складають 57% добору, охоплюють значну частину словникового запасу галузі. Особлива увага в статті приділена двокомпонентним терміносполукам, склад яких становить 41%. Моделі типу Adj + Noun та Noun + Noun є особливо продуктивними, зокрема ад'єктивно-субстантивна модель Adj + Noun, яка визначає напрямок у формуванні двокомпонентних термінологічних словосполучень. Виявлено тенденції у створенні трикомпонентних та багатокомпонентних терміносполук, де особливу роль відіграють іменникові та прикметникові компоненти. Результати аналізу підтверджують системність та логічність терміносистеми інфектології, де виокремлені продуктивні моделі відображають спроби найкращого вираження концепцій за допомогою максимально простих синтаксичних конструкцій.

Ключові слова: інфектологія, термінологічне словосполучення, аналітичні терміни, продуктивна модель.

Analytical terms in the field of infectology account for 57% of the total selection, indicating their importance in medical terminology. The disclosure of the structural features of these terms and their classification will contribute to the understanding and use of medical terminology in the theoretical students teaching and in practice. The **aim** of the article is to analyze the leading models of the formation of English-language terminological phrases in the field of infectology and their reflection on translation into Ukrainian. In order to study this aim, it is necessary to solve the following **tasks**: 1) to consider the accuracy and unambiguity of terminological phrases in the field of infectology as the basic principles of their construction; 2) analyze the quantitative composition and make the distribution of group terms and models of formation. **Scientific novelty** lies in the study of the features of the syntactic method of forming modern terms in the field of infectology. **Research methods**: observation and analysis of dictionary definitions, descriptions and component approaches, statistical methods for processing quantitative results, as well as the method of selective inclusion of terms in professional texts for creating dictionaries. **Conclusions**. Analytical terms, which make up 57% of the selection, cover a significant part of the industry vocabulary. Particular attention in the article is paid to two-component terminology groups, the composition of which is 41%. Models such as Adj + Noun and Noun + Noun are productive, particularly the adjective-substantive model Adj + Noun, which determines the direction in the formation of two-component terminological phrases. It reveals tendencies in the creation of three-component and multi-component terminology groups, where nouns and adjective components play a special role. The results of the analysis confirm the consistency and logic of the terminology system of infectology, where the selected productive models reflect attempts best express concepts using the simplest syntactic constructions.

Key words: infectology, terminological phrases, analytical terms, productive model.

Актуальність проблеми. Термінологія інфектології сучасної англійської мови є складною системою, яка пов'язана з захворюваннями, спричиненими широким спектром хвороботворних мікроорганізмів. У зв'язку зі швидким розвитком цієї молоді галузі медицини, виникає необхідність присвоювати назви новим вірусам, бактеріям, хворобам та методам їх діагностики. Своєю чергою, це призводить до передачі нових понять розгорнутими багатокомпонентними термінами, які виражають системні зв'язки в термінології набагато точніше. Цю думку поділяє З. Й. Куньч, яка наголошує на «високому ступені рухомості синтаксичних моделей» оскільки «вони здатні точніше виражати наукові поняття, ніж синтетичні терміни» [4, с. 130]. Виходячи з цього, обране дослідження є актуальним.

Визначення мети дослідження. Мета статті – провести аналіз провідних моделей утворення англійських термінологічних словосполучень у галузі інфектології та їх відображення в перекладі українською мовою. Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**: 1) розглянути точність та однозначність термінологічних словосполучень у галузі інфектології як основних принципів їх побудови; 2) проаналізувати кількісний склад і зробити розподіл термінів за групами та моделями утворення.

Матеріалом дослідження були 604 англійських терміни галузі інфектології, відібраних із підручника “Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control” [15] та їх відтворення в україномовному перекладі «Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль» [6]. Найбільшу частину лексичного складу становили аналітичні терміни (344), тому стаття присвячена вивченню саме цієї групи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під «термінологічним словосполученням» розуміємо «мовні одиниці термінологічної системи, котрі відтворюють систему понять відповідної галузі та характеризуються точністю, відносною однозначністю і певною автономністю від контексту» [5, с. 98].

Деякі науковці стверджують, що понад 70% термінів безлічі терміносистем складають словосполучення [7], які утворюють основний масив термінофонду [1]. Медична термінологія також не є виключенням [10], включаючи галузь інфектології.

Завдяки можливості надавати додаткові уточнювальні галузеві характеристики

загальноживаним словам, аналітичні терміни проявляють більшу здатність до конкретизації значень. Наприклад: лексема **reaction** за визначенням словника Merriam-Webster має п'ять основних значень [14]. Завдяки першому компоненту в словосполученнях: *hemadsorption reaction* – реакція гемадсорбції, *hemagglutination reaction* – реакція гемаглютинації, *immunofluorescence reaction* – реакція імунної флуоресценції, *neutralization reaction* – реакція нейтралізації, *polymerase chain reaction* – полімеразно-ланцюгова реакція, термін **reaction** набуває конкретного значення. Як переконливо демонструє приклад, «основний принцип побудови термінологічних словосполучень полягає в конкретизації базового поняття» [9, с. 95], тобто додавання кожного нового компонента до складу словосполучення поглиблює базове поняття і вирізняє його з ряду подібних.

Слід також підкреслити, що для термінологічних словосполучень характерна моносемантичність в межах однієї терміносистеми: так, лексема **chocolate** має чотири значення: “1 a beverage made by mixing chocolate with water or milk; 2 a food prepared from ground roasted cacao beans; 3 a small candy with a center (such as a fondant) and a chocolate coating; 4 a brownish gray” [14], лексема **agar** має два значення: “1 a gelatinous colloidal extract of a red alga used especially in culture media or as a gelling and stabilizing agent in foods; 2 a culture medium containing agar” [14], однак термінологічне словосполучення **chocolate agar** – однозначне: “an enriched medium for the isolation and identification of fastidious bacteria” [13].

До характерних особливостей терміносполук галузі інфектології слід віднести наявність синонімічних рядів, які часто виражаються скороченнями різного порядку. Терміносполука **chocolate agar** має п'ять синонімів: *CA*, *CHOC*, *chocolate blood agar (CBA)*, *CAP*, які представлені алфавітними аббревіатурами – *CA*, *CAP*, акронімом – *CHOC*, та іншим словосполученням з уточненням – *chocolate blood agar* та його алфавітною аббревіатурою – *CBA*. В терміносистемі інфектології терміносполучення **chocolate agar** не є винятком. Терміносполука **varicella zoster virus** також представлена алфавітною аббревіатурою *VZV* та синонімічними термінологічними словосполученнями: *human herpesvirus 3 (HHV-3, HHV3)*, *human alphaherpesvirus 3*. У нашому доборі 6,1% термінів мають аббревіатури як синоніми. Аббревіація є продуктивним способом словотворення, що підтверджує дослідження й інших авторів [2, с. 72].

Виклад основного матеріалу дослідження. У досліджуваній терміносистемі

галузі інфектології аналітичні терміни охоплюють більшу частину лексичного фонду і становлять 57% (344) від загальної кількості добору. Виходячи з аналізу кількісного складу термінологічних сполучень вважаємо за потрібне виділити чотири групи: двокомпонентні, трикомпонентні, чотирикомпонентні та п'яти/шестикомпонентні.

Найчисельнішою групою є двокомпонентні терміносполуки 41% (247), оскільки вони відповідають вимогам точності та економії мовних засобів. У структурному відношенні таке словосполучення представлене стрижневим словом – іменником, до якого на основі підрядного зв'язку приєднуються залежні компоненти. У термінології інфектології навколо опорного іменника групуються здебільшого прикметники або інші іменники, які утворюють стійкі форми номінацій, що характеризуються «системністю, наявністю дефініції, стислістю і семантичною єдністю, відсутністю експресії та стилістичною нейтральністю» [8, с. 192]: *enteroviral infection, pneumococcal pneumonia, alanine aminotransferase, norovirus infection*.

Погоджуємося з тезою О. В. Чуєшкової щодо можливості більш гнучкої класифікації та систематизації [термінологічних словосполучень] за певними моделями» [11, с. 32] і на основі добору виділяємо наступні продуктивні моделі: **Adj + Noun** (45%) та **Noun + Noun** (40%).

Однією з провідних моделей утворення двокомпонентних термінологічних словосполучень в інфектології є ад'єктивно-субстантивна модель **Adj + Noun**: *abdominal pain, alcohol lamp, attenuated vaccine, bloody diarrhea, bubonic plague, cyclical fever, cytopathic effect, endemic typhus, false croup, fine rash, hepatocellular carcinoma, high temperature, hoarse voice, laryngeal diphtheria, meningococcal nasopharyngitis, nasal diphtheria, nasal swab, nutrient agar, nutrient media, rectal tenesmus, rough colonies, scarlet fever, seborrhoeic dermatitis, solid agar, sore throat, specific prevention, streptococcal pharyngitis, swollen tonsils, tetanic convulsions, violent hallucinations*. Прикметники вказують на ознаки та різнопланово характеризують явище чи поняття, яке виражене опорним терміном-іменником. В доборі представлені не тільки прості непохідні прикметники: *high, rough, solid, sore, fine*, а й похідні прикметники: *bubonic, streptococcal, bloody, nutrient, circular*. Слід підкреслити, що останні домінують та мають активні суфікси:

– **-al**: *abdominal pain, abdominal tularemia, antimicrobial stewardship, bubonic plague,*

bubonic tularemia, cyclical fever, enteroviral infection, genital swelling, laryngeal diphtheria, meningococcal nasopharyngitis, nasal congestion, nasal diphtheria, nasal swab, paroxysmal stage, rectal tenesmus;

– **-ic**: *aseptic meningitis, cytopathic effect, endemic typhus, intrinsic resistance, opportunistic mycoses, seborrhoeic dermatitis, specific prevention, streptococcal pharyngitis;*

– **-ar**: *circular rash, hepatocellular carcinoma.*

Переважна кількість словосполучень, створених на базі моделі **Adj + Noun**, свідчить про можливість передавати родо-видові відносини в назві спеціального поняття, де іменник виступає основним, а прикметник – диференціювальним компонентом словосполучення. Ця модель найчастіше зустрічається в сучасних наукових публікаціях і з інших медичних галузей та зазначається в назві й ключових словах, наприклад, *coronary calcium* [3, с. 447], *metabolic syndrome* [12, с. 45].

Наступною за продуктивністю є модель – **Noun + Noun**, де обидва компоненти виражені іменником, при цьому головний компонент розташований у кінці словосполучення. Перший компонент словосполучення стоїть у препозиції, є залежним і виконує функцію означення: *allergy diagnostics, back spasms, biofilm formation, bone fragility, blood agar, body ache, cetrimide agar, chest pain, chocolate agar, cholera toxin, combat pediculosis, comma form, cover glasses, envelope protein, epidermomembrane method, eye discomfort, fluorescence microscopy, gas gangrene, hood symptom, nail deformity, nail delamination, muscle spasm, night sweats, phage identification, phage type, skin diphtheria, stomach cramps, subunit vaccine, variola virus*. Як свідчать приклади, перший іменник може бути власною назвою: *Ghon focus, Haverhill fever, Hiss media, Ressel medium, Widal test* і тоді мова йде про епонімічні терміни. Варіант цієї моделі є **Noun's + Noun**: *Kaposi's sarcoma, Kupffer's cells, Tinsdale's medium* теж досить активний.

Моделі **Adj + Noun** та **Noun + Noun** можуть утруднюватися через складність першого чи другого компонента, які пишуться, як правило, через дефіс: *double-layered particle, extended-spectrum beta-lactamases*. Більш розповсюдженим є варіант ускладнення першої частини: *Kitt-Tarozzi medium, Bordet-Gengou agar, casein-carbon agar, cat-scratch disease*.

Модель **Ving + Noun** не є продуктивною в доборі інфектології і становить 2,3% від загальної кількості досліджуваних терміносполучень: *inoculating loop, drying oven, whooping cough, bursting headache, burning*

throat, breathing difficulty, “barking” cough, scarring alopecia, *migrating erythema*. У цій моделі, на відміну від двох попередніх, ми маємо справу із залежним словом у формі дієприкметника теперішнього часу, яке утворюється від дієслова за допомогою закінчення -ing. Наприклад, у терміносполученні “barking” cough (гавкаючий кашель) головний компонент розташований у словосполученні на другому місці, іменником cough (кашель). Залежне означення barking (гавкаючий) є дієприкметником теперішнього часу, утвореним від дієслова bark (гавкати) і вказує на видову ознаку означуваного слова.

В трикомпонентних термінологічних словосполученнях спостерігається розвиток тенденції, яка була характерна для двоконпонентних терміносполук, а саме, перевага іменникових та прикметникових компонентів в складі. Найпродуктивнішими трикомпонентними моделями стали:

1) **Noun + Noun + Noun**: *bismuth sulfite agar, complement fixation test, disk diffusion method, hemadsorption inhibition test, raspberry jelly stool, slide agglutination test, Rift Valley fever, Wright Stain Method, Zika virus disease, hepatitis delta virus, human immunodeficiency viruses, bacillus Calmette–Guérin vaccine, haemophilus influenzae disease, human parainfluenza Viruses, McCoy cell cultures, Mueller Hinton Agar, potato dextrose agar, varicella zoster virus, human tetanus immunoglobulin, “pearl necklace” test, tryptone Soy Agar, Wilson Blair Medium*;

2) **Adj + Noun + Noun**: *indirect hemagglutination assay, laminar flow box, polymerase chain reaction, West Nile fever, lateral flow test, primary brain lymphomas, chronic fatigue syndrome, direct skin-to-skin contact, green nail syndrome, hot hand–foot syndrome, hot tub folliculitis, staphylococcal skin infections*;

3) **Adj + Adj + Noun**: *microanglopathic hemolytic anemia, pruritic papular dermatitis, respiratory syncytial virus, viral respiratory infections, antistaphylococcal hyperimmune plasma, circular red skin, toxic epidermal necrolysis*.

Полікомпонентні терміносполуки, які мають чотири та більше складових, становлять незначний відсоток добору – 4,5% (28). Оскільки вони різноманітні за кількістю членів та складом, можемо виділити тільки основні тенденції їх утворення, а саме:

– насиченість іменниками та прикметниками: *eosin methylene blue agar, triple sugar iron agar, xylose lysine deoxycholate agar, right upper quadrant pain, hepatitis B surface antigen, serum antigangrenosum polyvalentum purificatum concentratum equinum fluidum*;

– використання прийменників: *carbuncle with a black scab, change in the arterial pressure, pus discharge from the urethra, neutralization reaction in white mice*, що вказує на необхідність додавання службових частин для вираження підрядних зв'язків у довгих термінологічних словосполученнях.

Таким чином, аналіз добору терміносистеми інфектології довів, що попри велику кількість термінологічних словосполучень, вони мають упорядкований характер і мають чітку структуру з яскраво вираженими продуктивними моделями: **Adj + Noun, Noun + Noun, Noun + Noun + Noun, Adj + Noun + Noun, Adj + Adj + Noun**. Іменний характер моделей, представлений іменниками та прикметниками, вказує на точність в називанні об'єктів, а також спробу умістити необхідну інформацію в рамки найпростішої синтаксичної конструкції, що є характерними рисами терміносполук інфектології.

Висновки та пропозиції. У результаті детального аналізу терміносистеми галузі інфектології виявлено, що аналітичні терміни, які становлять 57% добору, визначають велику частину лексичного фонду. Найчисельнішою групою були двоконпонентні терміносполуки (41%). Моделі **Adj + Noun** та **Noun + Noun** виявилися найпродуктивнішими та провідними в утворенні двоконпонентних термінологічних словосполучень. Також виявлено тенденції в утворенні трикомпонентних та полікомпонентних терміносполук, де спостерігається підвищена роль іменникових та прикметникових компонентів. Показано, що ці тенденції сприяють точності та економії мовних засобів у передачі спеціалізованої інформації. Рекомендуємо використовувати отримані результати досліджень науково-педагогічним працівникам закладів вищої медичної освіти України при розробці навчально-методичних комплексів з дисциплін «Інфекційні хвороби», «Мікробіологія, вірусологія та імунологія» для іноземних студентів.

Література:

1. Вакарюк Л., Панцьо С. Словосполучення термінологічного характеру в словотворі. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Слов'янська філологія*. Чернівці. 2007. Вип. 321–322. С. 427–431.
2. Запоточна Л. Абревіація в системі сучасної кардіологічної термінологічної номінації. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2014. № 1. С. 71–77.

3. Колесник М. Ю. Роль визначення коронарного кальцію в стратегії первинної профілактики серцево-судинних захворювань. *Запорізький медичний журнал*. 2023. Т. 25, № 5(140). С. 447–454. <https://doi.org/10.14739/2310-1210.2023.5.285583>
4. Куньч З. Й. Українська риторична термінологія: історія і сучасність : монографія. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. 216 с.
5. Мисик Л. В. Генезис та функціонування термінологічних словосполучень в англійській науковій юридичній літературі. *Іноземна філологія*. Львів. 1993. Вип. 105. С. 91–102.
6. Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера ; наук. ред. пер. : С. Климнюк, В. Мінухін, С. Похил. К. : ВСВ «Медицина», 2020. 434 с.
7. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ, 1994. 216 с.
8. Перхач Р. Ю., Сусуловська М. Р. Семантичний аналіз медичних термінів в інструкціях до лікарських препаратів. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 190–193.
9. Петрина О. С. Формування та функціонування англійських та українських терміносистем банківської справи : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Львів, 2016. 202 с.
10. Ткач А. Словосполучення термінологічного характеру в українській медичній терміносистемі. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал (АПСНІМ)*. 2017. № 3 (15). С. 30–33.
11. Чусшкова О. В. Аналітичні номінації в економічній терміносистемі (структурно-типологічний аспект) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2003. 200 с.
12. Akimov O. Y., Mykytenko A. O., Kostenko V. O. Influence of organism stimulation with bacterial lipopolysaccharide on nitric oxide production and metabolism in rat heart on the background of metabolic syndrome. 2023. *Modern Medical Technology*. № 4. P. 45–50. [https://doi.org/10.34287/MMT.4\(59\).2023.6](https://doi.org/10.34287/MMT.4(59).2023.6)
13. Casino P., López A., Peiró S. Use of Blood Powder (Ground and Irradiated) for the Manufacture of Chocolate Agar. *International Journal of Molecular Sciences*. 2023. № 24(9). Pp. 79–65.
14. Dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (accessed November 25, 2023).
15. Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

References:

1. Vakariuk, L., Pantso, S. (2007). Slovospoluchennia terminolohichnoho kharakteru v slovotvori [Terminological phrases in word formation]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Seriya : Slovianska filolohiia*. Chernivtsi. Vyp. 321–322. S. 427–431 [in Ukrainian].
2. Zapotochna, L. (2014). Abreviatsiia v systemi suchasnoi kardiolohichnoi terminolohichnoi nominatsii [Abbreviation in the system of modern cardiology terminology]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny*. № 1. S. 71–77 [in Ukrainian].
3. Kolesnyk, M. Yu. (2023). Rol vyznachennia koronarnoho kaltsiiu v stratehii pervynnoi profilaktyky sertsevo-sudynnykh zakhvoriuvan [The role of coronary artery calcium estimation in the primary prevention strategy for cardiovascular diseases]. *Zaporizkyi medychnyi zhurnal*. T. 25, № 5(140). S. 447–454. <https://doi.org/10.14739/2310-1210.2023.5.285583> [in Ukrainian].
4. Kunch, Z. Y. (2006). Ukrainska rytorychna terminolohiia: istoriia i suchasnist [Ukrainian rhetorical terminology: history and modernity] : monohrafiia. Lviv : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». 216 s. [in Ukrainian].
5. Mysyk, L. V. (1993). Henezys ta funktsionuvannia terminolohichnykh slovospoluchen v anhliiskii naukovi yurydychnii literaturi [Genesis and Functioning of Terminological Phrases in the English Scientific Legal Literature]. *Inozemna filolohiia*. Lviv. Vyp. 105. S. 91–102 [in Ukrainian].
6. Medychna mikrobiolohiia. Posibnyk z mikrobnykh infektsii: patohenez, imunitet, laboratorna diahnostyka ta kontrol [Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control]: u 2 tomakh. Tom 1 / pid. red. Maikl, R. Barer, V. Irvinh, E. Svonn, N. Perera ; nauk. red. per. : S. Klymniuk, V. Minukhin, S. Pokhyl. K. : VSV «Medytsyna», 2020. 434 s. [in Ukrainian].
7. Panko, T. I., Kochan, I. M., Matsiuk, H. P. (1994). Ukrainske terminoznavstvo [Ukrainian terminology] : pidruchnyk. Lviv : Svit. 216 s. [in Ukrainian].
8. Perkhach, R. Yu., Susulovska, M. R. (2019). Semantychnyi analiz medychnykh terminiv v instrukttsiiakh do likarskykh preparativ [Semantic analysis of medical terms in instructions for medicines]. *Molodyi vchenyi*. № 10 (74). S. 190–193 [in Ukrainian].
9. Petryna, O. S. (2016). Formuvannia ta funktsionuvannia anhlomovnykh ta ukrainskykh terminosystem bankivskoi spravy [Formation and functioning of English and Ukrainian banking terminology systems] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.17. Lviv. 202 s. [in Ukrainian].
10. Tkach, A. (2017). Slovospoluchennia terminolohichnoho kharakteru v ukrainskii medychnii terminosystemi [Terminological phrases in the Ukrainian medical terminology system]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny. Spilnyi ukrainsko-rumunskyi naukovyi zhurnal (APSNIM)*. № 3 (15). S. 30–33 [in Ukrainian].

11. Chuieshkova, O. V. (2003). Analitychni nominatsii v ekonomichnii terminosystemi (strukturno-typologichnyi aspekt) [Analytical nominations in the economic terminology system (structural and typological aspect)]: dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Kharkiv. 200 s. [in Ukrainian].
12. Akimov, O. Y., Mykytenko, A. O., Kostenko, V. O. (2023). Influence of organism stimulation with bacterial lipopolysaccharide on nitric oxide production and metabolism in rat heart on the background of metabolic syndrome. *Modern Medical Technology*. № 4. P. 45–50. [https://doi.org/10.34287/MMT.4\(59\).2023.6](https://doi.org/10.34287/MMT.4(59).2023.6)
13. Casino, P., López, A., Peiró, S. (2023). Use of Blood Powder (Ground and Irradiated) for the Manufacture of Chocolate Agar. *International Journal of Molecular Sciences*. № 24(9). Pp. 79–65.
14. Dictionary by Merriam-Webster. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/> (accessed November 25, 2023).
15. Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael, R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

УДК [811.112.2:81'42]:336.221

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.4>**Олена ОХРИМЕНКО**

кандидат філологічних наук, Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 23, м. Київ, Україна, 02156
ORCID: 0000-0002-4428-8777

Світлана МАМЧЕНКО

старший викладач, Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 23, м. Київ, Україна, 02156
ORCID: 0000-0002-2216-9582

Olena OKHRIMENKO

Candidate of Philological Sciences, State University of Trade and Economics, 23 Kyoto St, Kyiv, Ukraine, 02156
ORCID: 0000-0002-4428-8777

Svitlana MAMCHENKO

Senior Lecturer, State University of Trade and Economics, 23, Kyoto St, Kyiv, Ukraine, 02156
ORCID: 0000-0002-2216-9582

ТЕКСТ ТА ДИСКУРС У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ: ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ

TEXT AND DISCOURSE IN MODERN LINGUISTICS: APPROACHES AND PROBLEMS

Стаття присвячена розгляду понять текст та дискурс. Терміни «текст» і «дискурс» відповідають двом напрямкам вивчення мовленнєвої взаємодії – лінгвістиці тексту та дискурс-аналізу. У теоретичних джерелах з цієї проблематики обидва напрями розглядаються як ідентичні, і як протилежні, і як не співвідносні. **Мета статті** – проаналізувати відмінність між текстом і дискурсом. Для реалізації мети поставлено такі **завдання**: 1) текст розглядається як результат практичної діяльності людини, що презентує професійну сферу життя, де реалізується колективна свідомість суспільства; 2) за таких умов вивчення різних рівнів стратифікації текстів здійснюється з урахуванням інтенції автора, комунікативних стратегій і тактик, прагматичних настанов, що реалізуються релевантними лінгвопрагматичними прийомами і відповідними мовними засобами. **Наукова новизна** полягає в тому, що у статті здійснено функціонально-дискурсивний і прагматичний аналіз одиниць мовлення на матеріалі усного та писемного дискурсу-тексту. У **висновках** зазначено, що текст складна, організована структура, близька до мовленнєвого твору, що характеризується цілісністю, зв'язністю і завершеністю.

Дискурсивний контекст тексту на відміну від лінгвального контексту, властивого текстам, є поєднанням психологічних, соціальних, прагматичних характеристик і є абстракцією щодо реальних ситуацій. Проте науковці вважають, що ці поняття є органічно пов'язаними та перебувають у причинно-наслідкових відносинах, та й у межах поняття «дискурс-текст», де дискурс – це процес мовленнєвого мислення, а текст – результат чи продукт цього процесу. Сьогодні приналежність того чи іншого тексту до корпусу текстів певної дискурсивної різновидності, опосередкованої сферою комунікації, де один текст є основним, але не єдиним елементом у комунікативному процесі.

Інтенції адресата при послідовному здійсненні цілого ланцюжка дій зумовлює створення різних типів мовлення. Дискурс використовується для позначення різних видів мовлення і мовленнєвих творів, які світствують у сукупності з мовними та немовними чинниками. Загалом, головна відмінність між дискурсом та мовленням знаходиться у межах соціального та індивідуального.

У визначенні понять «дискурс» і «мовлення» є певні розбіжності, оскільки мовлення має два значення: процес говоріння / письма (мовленнєва діяльність) – шлях від мовних повідомлень (текстів) починається з аналізу структури, виокремлення із неї елементів для породження нової структури, і на завершення – синтез нової структури зі новостворених елементів, і результат говоріння / письма (вербальні тексти, які залишаються в пам'яті або на письмі) – шлях вербального повідомлення (тексту), активізація елементів окремих подій та положень до більш складних пропозицій і мисленнєвих структур, а саме від глибинних семантико-синтаксичних структур до найпростіших речень.

Ключові слова: текст, дискурс, прагматичний, мовленнєвий акт, комунікативні інтенції.

The article is devoted to the consideration of the concepts of text and discourse. The terms "text" and "discourse" correspond to two areas of study of speech interaction – text linguistics and discourse analysis. In theoretical sources on this issue, both directions are considered identical, opposite, and unrelated. The purpose of the article is to analyze the difference between text and discourse. To realize the goal, the following tasks are set: 1) the text

is considered as the result of a person's practical activity, which presents the professional sphere of life, where the collective consciousness of society is realized; 2) under such conditions, the study of different levels of text stratification is carried out taking into account the author's intention, communicative strategies and tactics, pragmatic instructions, which are implemented by relevant linguo-pragmatic methods and appropriate language means. The scientific novelty is that the article carries out a functional-discursive and pragmatic analysis of speech units based on the material of oral and written discourse-text. The conclusions state that the text is a complex, organized structure, close to a speech work, characterized by integrity, coherence and completeness.

The discursive context of the text, in contrast to the linguistic context inherent in the texts, is a combination of psychological, social, pragmatic characteristics and is an abstraction in relation to real situations. However, scientists believe that these concepts are organically connected and are in a cause-and-effect relationship, including within the concept of "discourse-text", where discourse is a process of speech thinking, and text is a result or product of this process. Today, the belonging of this or that text to the corpus of texts of a certain discursive variety, mediated by the sphere of communication, where one text is the main, but not the only, element in the communicative process.

The intentions of the addressee during the sequential implementation of a whole chain of actions determine the creation of different types of speech. Discourse is used to denote various types of speech and speech works, which are combined with linguistic and non-linguistic factors. In general, the main difference between discourse and speech is within the social and the individual.

There are certain differences in the definition of the concepts "discourse" and "speech", since speech has two meanings: the process of speaking / writing (speech activity) – the path from language messages (texts) begins with the analysis of the structure, the separation of elements from it to generate a new structure, and finally – the synthesis of a new structure from the newly created elements, and the result of speaking / writing (verbal texts that remain in the memory or in writing) – the path of a verbal message (text), the activation of elements of individual events and provisions to more complex propositions and thinking structures, namely from deep semantic and syntactic structures to the simplest sentences.

Key words: text, discourse, pragmatic, speech act, communicative intentions.

Актуальність проблеми. Для дискурсу характерні такі ситуації спілкування нормативно мовленнєвих актів (інституційні форми спілкування, а саме педагогічний, терапевтичний, діловий, політичний тощо). Важливою ознакою мовлення є його індивідуальний характер, процесу мовлення притаманний відповідний підбір лексичних засобів, темп, тривалість, тембр, гучність, артикуляція, акцент і.т.д. Мовлення у контексті соціальної та розумової діяльності – це є дискурс. У межах інтегрованого когнітивно-дискурсивного підходу з урахуванням ментальних основ продукування і функціонування мовлення дискурс тлумачиться як розумово-комунікативна діяльність, яка відбувається у широкому соціокультурному контексті та є сукупністю процесу і результату, характеризується продовжуваністю і діалогічністю.

Визначення мети дослідження. Метою статті є встановлення та аналіз функціонально-дискурсивних і прагматичних характеристик мовленнєвих стереотипів дискурсу-тексту. Реалізація поставленої мети ґрунтується на застосуванні комплексної методики, яка поєднує традиційні та новітні методи лінгвістичного аналізу, а саме: методи інформаційного пошуку, електронної обробки даних, вибіркового добору та суцільної вибірки; описовий метод; кількісна обробка даних, дали змогу окреслити квантитативні параметри функціонування етикетних мовленнєвих стереотипів в усному та писемному дискурсі-тексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою понять дискурс-текст у своїх працях торкаються такі вчені, як: Дени-

сова С. П., І. С. Шевченко, І. Є. Шпенюк, А. Д. Белова, Л. І. Мацько, А. І. Колеснікова, М. І. Пентилюк.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативні інтенції, соціально-рольові та комунікативно-рольові характеристики, соціально-психологічні риси суб'єктів комунікації визначають функціонально-структурну та змістову специфіку дискурсу, який, з одного боку, звернений до зовнішньої ситуації комунікації, а з іншого – до когнітивної, ментальної сфери комунікантів [11, с. 90].

Дискурс визначається як повідомлення, інформація чи виклад матеріалу з ознаками когерентності та когезії, в яких простежується змістова, тематична та монорепрезентативна єдність відповідних структурних компонентів, поданих у письмовій чи усній формі на основі одного, кількох або багатьох речень, між якими наявний контактний чи дистантний зв'язок на лінгвістичному (лінгвальному) та екстралінгвістичному (екстралінгвальному) рівнях.

Значення терміна *текст* здавна містило у своєму складі «щось цільне, майстерно зв'язане / виконане». Про це свідчить і давня метафора, яку наводить у своїй книзі канадський поет, типограф і літератор Роберт Брінгхорст "Основи стилю в типографії" (оригінальна назва – «The Elements of Typographic Style»): «думка – це нитка, а гарний розповідч є прядильником пряжі – але ж справжній оповідач, поет – це ткач». Дослідник зауважує, що талановитим письменникам вдалося перетворити цю стару абстракцію на очевидний факт, відповідно до якого результатом

їхньої довготривалої роботи є «рівна гнучка текстура» написаної сторінки – «*textus*», тобто тканина / скатертина (Robert Bringhurst, 2004).

В слово *текст* із самого початку було закладено ознаки цільності і зв'язності, які згодом стали основою для їх залучення до численних дефініцій, запропонованих різними вченими.

З початку ХХІ ст. інтерпретацій *тексту* стає все більше, але усе їх розмаїття можна умовно розділити на два типи, залежно від вузького чи широкого розуміння цього поняття.

Базовим для вузького розуміння є тлумачення тексту Денисовою С. П., яка акцентує на зв'язності, цілісності й емотивності як ознаках, властивих певній послідовності мовних / мовленнєвих знаків, що й називається текстом. До того ж, текст вважають результатом мовленнєво-творчого процесу у вигляді завершеного письмового літературно опрацьованого документу, що має заголовок і низку надфразних єдностей, об'єднаних лексичними, граматичними, логічними, стилістичними зв'язками, а також цілеспрямованість і прагматичну настанову [7, с. 18].

І. С. Шевченко, І. Є. Шпенюк також відводять надзвичайно важливу роль тексту та дискурсу. Визначення тексту можна вважати класичним, хоча воно є збірним і складним. Дослідники мають на увазі універсальність і унікальність, самобутню синтетичність тексту, а також підкреслюють його структурність, визначеність і відмежованість [4, с. 201–214].

А. Д. Белова описує *текст* як «закінчене інформаційне та структурне ціле» [5, с. 11–14]. Текст: «складна, ієрархічно організована структура, близька до мовленнєвого твору, що характеризується цілісністю, зв'язністю і завершеністю» [5, с. 14].

Визначення української дослідниці Л. І. Мацько, подане в «Енциклопедії «Українська мова», акцентує на різних ознаках тексту. Вона трактує текст як усний / писемний твір, який складається з лінійної послідовності висловлень, маючи ближню перспективу і дистантний план. При цьому ближня перспектива характеризується «смысловими і формально-граматичними зв'язками», а дистантний план – «спільною тематичною і сюжетною заданістю» [12, с. 32, с. 627], тобто це «продукт мовленнєвої діяльності людини, в якому поєднуються його структурні й семантичні компоненти».

А. І. Колеснікова наголошує на результативності тексту і реалізації ним задуму, зазначаючи, що текст має певну структуру, композицію, є логічно та стилістично об'єднаним, завдяки тому, що автор реалізує його (кон-

кретний письмовий / усний твір) з огляду на певні мотиви, цілі, теми, задуми та ідеї, а отже текст є результатом мовленнєво-мисленнєвого процесу (Колеснікова, с. 33). Тієї самої думки дотримується й М. І. Пентиліук [11, с. 21].

Вітчизняні лінгвісти С. П. Денисова, А. І. Колеснікова, М. І. Пентиліук, І. Є. Шпенюк, І. С. Шевченко висвітлюють текст як продукт діяльності першого учасника і об'єкт діяльності другого учасника [11, с. 68]. Плюралістичність поглядів на текст і його моделі в лінгвістиці тексту можна спостерігати вже з 60-х рр. ХХ ст. Від вузького розуміння тексту дослідники поступово перейшли до широкої інтерпретації з урахуванням комунікативної функції тексту [8].

З 70-х років ХХ ст. тексти почали вважати «невід'ємною частиною комунікативної ситуації», оскільки вони є обов'язковою приналежністю будь-якого комунікативного процесу, де найважливішими чинниками виступають мовець / автор і слухач / читач, а також їхні соціальні та ситуативні характеристики [12]. Тобто *текст* – це комплексна мовленнєва дія [5, с. 13]. Тому основну увагу науковців сфокусовано на прагматичному аспекті текстів – на передній план виходить комунікативно-прагматичний підхід.

«Особливою комунікативною одиницею» з організованою послідовністю речень, що реалізують авторську цільову настанову, лінійно розкриваючи зміст теми / ідеї, називає текст Л. С. Павлюк [9, с. 63].

Дефініція тексту в словниках української мови поєднує елементи вузького розуміння і широкого, наприклад: текст є повідомленням, що складається з різної кількості речень, при цьому в ньому завжди відчувається відношення автора до поданого змісту на тлі змістової й структурної завершеності (Ганич & Олійник 1985, с. 308); аналогічно: «Текст – зв'язна мова, письмове чи усне повідомлення, характеризується змістовою й структурною завершеністю, орієнтацією автора на певного адресата» [3, с. 182].

Н. Л. Висоцька зауважує, що традиційне лінгвістичне визначення тексту не збігається з його інтерпретацією у сфері комунікації. Так, наприклад, з позицій медіалінгвістики *текст* є двоїстим явищем: лінгвістичним і культурологічним. У цьому зв'язку наголошує на здатності тексту надавати інформацію «про духовні імпульси й матеріальну сферу людської діяльності», оскільки текст у медіалінгвістиці – це не лише послідовність написаних / надрукованих слів, а й різні образи (візуальні, звукові та ін.) [2; 2001].

З погляду психолінгвістики, визначальною у трактуванні тексту є роль інтерпретатора. Відтак Т. К. Гуменюк стверджує, що значення тексту як структурної послідовності знаків залежить від «моделі читача», «захованої» автором, і «знакової системи, у якій «відкриває» цю послідовність читач». Слушною у цьому зв'язку є інтерпретація тексту С. В. Дорди, який витлумачує текст як «продукт процесу говоріння, створений з метою впливати на адресата, що володіє індивідуально-авторським змістом і структурою, здатною передати цей зміст», а Т. Довжикова розглядає текст як «тіло» (звуковий шум / ланцюжок якихось фігур) + хтось, спроможний його означити. К. С. Серажим акцентує на здатності тексту розширювати смисли і накопичувати інформаційне поле у вигляді текстової інформації (сукупності мовних засобів) і апперцепції (досвіду, фонових знань, рівня культури тощо), що впливають на світогляд і відправника, і отримувача даних. Важливим також є психічний стан читача / адресата в момент сприйняття тексту [10, с. 16].

На право існування заслуговує також і теорія примітивного тексту (Сахарчук, Л. І.), яка виникла наприкінці ХХ ст. Відповідно до цієї теорії текст-примітив є основою будь-якої мовленнєвої діяльності, виступаючи одним із варіантів цілісності, тобто членів парадигми. Зв'язність для таких текстів може виникати лише згодом, або не виникати взагалі (наприклад, дитяча мова, мова хворих на афазію тощо) [6, с. 228].

Текст, за Ю. Є. Прохоровим, може також утворюватися сукупністю іменувань концептів. У такому разі текст – це «сукупність правил лінгвістичної та екстралінгвістичної організації змісту комунікації представників лінгвокультурної спільності» [8, с. 142–143].

Для правильного сприйняття тексту необхідно володіти певними пресуппозиціями, тобто необхідним загальним фондом знань, комунікативним фондом.

Отже, широке розуміння тексту розширюється ще більше з появою когнітивно-дискурсивної парадигми, коли текст уже «репрезентує собою завершену, з погляду його творця, але в смисловому та інтенціональному плані відкриту для багатьох інтерпретацій лінійну послідовність мовних знаків, що виражаються графічним (письмовим) або звуковим (усним) засобом, семантико-смисловою взаємодією яких утворює якусь композиційну єдність, що підтримується лексико-граматичними відношеннями між окремими елементами структури, яка виникла таким способом» [12, с. 16]. Це автономний мовленнєво-мисленнєвий твір

зі специфічною пропозиційно-тематичною структурою. «Текст реалізує певну комунікативну дію свого / своїх автора / авторів; в його основі лежить певна комунікативно-прагматична стратегія або текстова / текстові функція / функції, які виявляються з допомогою системи мовних і контекстуальних сигналів, що внаслідок їх формального вираження припускають адекватну реакцію адресата» [12, с. 8].

О. О. Селіванова окреслює текст як «цілісну семіотичну форму лінгвопсихоментальної діяльності мовця» [11]. Така форма є концептуально та структурно інтегрованою, виступаючи частиною «семіотичного універсуму культури» за принципом діалогічності, а також посередником у спілкуванні з позицій прагматики. Т. Єщенко навіть називає текст «лінгвістичним Всесвітом», а А. Нікітіна – «складним й багатоаспектним утворенням, що є й феноменом реальності, і способом її відображення, і реалізацією системи мови» [8].

Зв'язок лінгвістики тексту з когнітивною та комунікативною лінгвістикою ні в кого не викликає сумнівів (Ф. С. Бацевич, Л. І. Мацько, М. І. Пентилюк, Т. В. Радзівська та ін.). У цьому зв'язку текст вважають когнітивно-комунікативною структурою, складовими якої є продуцент, реципієнт, ситуація, психологічний процес творення і сприймання такого тексту та ін. Таким чином, текст як частина дискурсивного мовлення виступає складовою діяльності людини, є її продуктом, має тему, мету, адресата, структуру [8, с. 20].

Таким чином, текст має когнітивно-комунікативно-прагматичні ознаки. Це підтверджує й Ф. С. Бацевич, зазначаючи, що текст є «засобом вираження і закріплення людського знання, що становить основу цивілізації» [2, с. 10], його можна досліджувати із застосуванням розмаїття різних підходів, а саме: граматичного, семантичного, прагматичного та комунікативно зорієнтованого, когнітивного [2, с. 11]. Вона також зауважує, що текст – «важливий елемент комунікативної системи, але не єдиний, він сам існує в системі дискурсу, тобто навколо – і над-текстового екстралінгвістичного фону», що, власне, ставить питання про кореляцію понять *текст* і *дискурс*.

Отже, визначення поняття *текст* дотепер не отримало однозначного тлумачення. У сучасній науці точаться дискусії щодо трактування тексту як "змістової єдності, структурованого цілого, що потенційно підлягає інтерпретації"; складання тексту з різних елементів; його існування всередині якоїсь континуальної сутності у вигляді її фрагмента; відносності початку, кінця і меж тексту [1, с. 14].

Визнаючи, що текст є основоположним поняттям для лінгвістики тексту, Л. І. Мацько зауважує, що з кінця минулого століття в цій дисципліні виокремилася п'ять напрямів наукових досліджень: вивчення комунікативно-прагматичних властивостей текстів різних галузей мовної комунікації; основних текстових категорій і мовностилістичних засобів їх вираження; мовних ознак текстів; текстотворення в межах різних типів комунікації / соціокультурного дискурсу; тексту як культурного явища [7, с. 221–222]. Насамперед розглядаються проблеми комунікативної організації тексту, текстової діяльності (Ф. С. Бацевич, Л. К. Васильєва та ін.), поза увагою не залишаються й теоретичні та практичні аспекти тексту (Ф. С. Бацевич, О. О. Селіванова).

Дискусійним залишається й питання виокремлення основної одиниці тексту. Зазвичай найважливішим компонентом вважають надфразну єдність, що об'єднує низку речень. Термін *надфразова єдність* має багато синонімів, зокрема: складне синтаксичне ціле, компонент тексту, висловлювання, прозова строфа, синтаксичний комплекс, комунікативний блок, комунікат, <...> і навіть дискурс [8, с. 21].

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи наведені визначення поняття *текст*, зазначимо, що *текстом* вважаємо об'єднану за смислом знакову послідовність, яка характеризується зв'язністю і цілісністю, складаючись з комунікативно-прагматичних блоків, що утворюють мовленнєвий твір з певним інформаційним простором.

Підсумовуючи, зазначимо, що в сучасній лінгвістиці тексту продовжують робити спроби щодо виявлення кореляції між комунікативними і лінгвістичними ознаками, на основі яких можна було б побудувати узагальнену типологію текстів. До того ж, виокремлюючи з-поміж основних функцій тексту як компонента дискурсу прагматичну і процесуальну, поділ на типи текстів може здійснюватися і залежно від стратегій і тактик учасників комунікації, і задіяних когнітивних процесів, які концептуально реалізуються через мовлення.

Перспективу подальших досліджень убагацьмо у зіставленні композиційних, лексико-семантичних і комунікативно-прагматичних характеристик фахових текстів на матеріалі мов різної спорідненості.

Література:

1. Бацевич Ф. С. *Лінгвістична генеологія: проблеми і перспективи* (монографія). Львів: ПАІС, 2005.
2. Белова А. Д. Поняття "стиль", "жанр", "дискурс", "текст" у сучасній лінгвістиці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*, 32, 2002. 11–14.
3. Денисова С. П. Лінгвістика на зламі наукових парадигм : від Фердинанда де Соссюра до Ноама Хомського. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 16 (1), 42–49.
4. Дорда С. В. Про деякі особливі характеристики юридичного дискурсу. *Світогляд – Філософія – Релігія*, 5, 2014. 146–154.
5. Колісник Ю. Текст і дискурс: проблеми дефініцій. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології"*, 675, 2010. 111–114.
6. Коломієць О. М. *Семантико-синтаксична реконструкція газетних синоптичних текстів (на матеріалі англійської, німецької, польської та української мов)* (Дис. канд. філол. наук). Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Київ, Україна, 2017.
7. Леміш Н. Є. Корпусна метарозмітка спеціальних текстів з лінгвоантропогенезу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов*, 15, 2017. 139–152.
8. Мацько Л. І., & Кравець, Л. В. *Культура української фахової мови*. Київ: Академія, 2007.
9. Павлюк Л. С. *Текст і комунікація: основи дискурсного аналізу*. Львів: ПАІС, 2009.
10. Панько І. І., Кочан, І. М., & Мацюк, Г. П. *Українське термінознавство*. Львів: Видавництво "Світ", 1994.
11. Пентиліук, М. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики*. Київ: Ленвіт, 2011.
12. Brinker, K. *Text- und Gesprächslinguistik: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Walter de Gruyter. Language Arts & Disciplines, 2000. 1805 p.

References:

1. Batsevych F. S. *Linhvistychna henolohiia: problemy i perspektyvy* (monohrafiia) [Linguistic geneology: problems and prospects]. Lviv: PAIS, 2005 [in Ukrainian].
2. Bielova A. D. *Poniattia "styl", "zhannr", "dyskurs", "tekst" u suchasni linhvistytsi* [Concepts of "style", "genre", "discourse", "text" in modern linguistics]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Inozemna filolohiia*, 32, 2002. 11–14 [in Ukrainian].
3. Denysova S. P. *Linhvistyka na zlami naukovykh paradyhm : vid Ferdynanda de Sossiura do Noama Khomskoho* [Linguistics at the break of scientific paradigms: from Ferdinand de Saussure to Noam Chomsky]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 16 (1), 42–49 [in Ukrainian].

4. Dorda S. V. Pro deiaki osoblyvi kharakterystyky yurydychnoho dyskursu [About some special characteristics of legal discourse]. *Svitohliad – Filosofiia – Relihiia*, 5, 2014. 146–154 [in Ukrainian].
5. Kolisnyk Yu. Tekst i dyskurs: problemy definitsii [Text and discourse: problems of definitions]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha". Seriia "Problemy ukrainskoi terminolohii"*, 675, 2010. 111–114 [in Ukrainian].
6. Kolomiets O. M. Semantyko-syntaksychna rekonstruktsiia hazetnykh synoptychnykh tekstiv (na materialy anhliiskoi, nimetskoi, polskoi ta ukrainskoi mov) [Semantic and syntactic reconstruction of newspaper synoptic texts (based on the material of English, German, Polish and Ukrainian languages)] (Dys. kand. filol. nauk). *Natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. M. P. Drahomanova*, Kyiv, Ukraina, 2017 [in Ukrainian].
7. Lemish N. Ye. Korpusna metarozmitka spetsialnykh tekstiv z lnhvoantropohenezu [Corpus metamarking of special texts on linguistic anthropogenesis]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 9: Suchasni tendentsii rozvytku mov*, 15, 2017. 139–152 [in Ukrainian].
8. Matsko L. I., & Kravets, L. V. *Kultura ukrainskoi fakhovoi movy* [Culture of the Ukrainian professional language]. Kyiv: Akademiia, 2007 [in Ukrainian].
9. Pavliuk L. S. *Tekst i komunikatsiia: osnovy dyskursnoho analizu* [Text and communication: basics of discourse analysis]. Lviv: PAIS, 2009 [in Ukrainian].
10. Panko I. I., Kochan, I. M., & Matsiuk, H. P. *Ukrainske terminoznavstvo* [Ukrainian terminology]. Lviv: Vydavnytstvo "Svit", 1994 [in Ukrainian].
11. Pentyliuk, M. *Aktualni problemy suchasnoi lnhvodydaktyky* [Actual problems of modern language didactics]. Kyiv: Lenvit, 2011.
12. Brinker, K.. *Text– und Gesprächslinguistik: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Walter de Gruyter. Language Arts & Disciplines, 2000. 1805 p.

УДК 930.22 = 161.2

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.5>**Анастасія СІБРУК**

кандидат філологічних наук, доцент, Національний авіаційний університет, просп. Гузара Любомира 1, м. Київ, Україна, 03058;

почесний запрошений співробітник Школи археології та стародавньої історії Університету Лестера, Лестер, Великобританія, LE1 7RH

ORCID: 0000-0002-4007-2450

Світлана ЛИТВИНСЬКА

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри, Національний авіаційний університет, просп. Гузара Любомира 1, м. Київ, Україна, 03058

ORCID: 0000-0002-5761-5124

Anastasiia SIBRUK

Candidate of Philological Sciences, National Aviation University, 1, Lubomyr Husar Ave, Kyiv, Ukraine, 03058
Honorary Visiting Fellow in the School of Archaeology and Ancient History University of Leicester,

Leicester, UK, LE1 7RH

ORCID: 0000-0002-4007-2450

Svitlana LITVYNSKA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department, National Aviation University, 1, Lubomyr Husar Ave, Kyiv, Ukraine, 03058

ORCID: 0000-0002-5761-5124

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МОВознавчого циклу в ЗВО України)

THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A MARKER OF NATIONAL IDENTITY (ON THE EXAMPLE OF STUDYING THE DISCIPLINES OF THE LINGUISTICS CYCLE IN THE UNIVERSITY OF UKRAINE)

Виклики війни суттєво вплинули на українську систему освіти. Метою статті є огляд сучасного етапу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, висвітлення тенденцій розвитку окремих професій. Звертається увага на вирішальну роль викладачів у формуванні освітніх компетенцій студентів. У статті проаналізовано ключові складові освітнього процесу, наголошено на необхідності підвищення викладачем мотивації здобувачів до вивчення дисциплін мовознавчого циклу. У нинішніх умовах Україні потрібні професіонали, які вміють ефективно адаптуватися до мінливих ситуацій, розрізняти правдиву інформацію від неправдивої та зберігати стійкість. Ці фахівці повинні не лише володіти знаннями, отриманими під час навчання в університеті, але й демонструвати вміння застосовувати відповідні навички та компетенції у своїй професійній діяльності. Ефективна комунікація набуває надзвичайного значення під час війни, служуючи потужним інструментом проти ворога.

Пропонуємо використовувати у навчальному процесі соціальні мережі як додатковий інструмент, оскільки це не потребує часу на адаптацію студентів і дає можливість користуватися безкоштовними освітніми онлайн-ресурсами, поглибити свої знання з української мови, культури, історії та урізноманітнити навчальний матеріал мультимедійними засобами. Здобувачі можуть самостійно вивчати навчальний матеріал у розширеному форматі, брати участь у спільному створенні навчального матеріалу в групах, обговорювати проблемні питання на різноманітних форумах, отримувати оперативні консультації викладачів та студентів-експертів тощо. Використовуючи соціальні мережі в навчальному процесі, розглянемо певні недоліки – погано функціонуючу систему пошуку інформації, низьку структурованість, розпорошеність інформації, недосконалу безпеку захисту користувачів, наявність неперевіреної інформації та ненормативного контенту тощо.

Ключові слова: освіта, дисципліни мовознавчого циклу, російсько-українська війна, маніпуляція, онлайн-платформи, методика викладання.

The challenges of the war had a significant impact on the Ukrainian education system. The purpose of this article is to review the current stage of training specialists in higher educational institutions, to highlight the trends in the development of certain professions. Attention is drawn to the decisive role of lecturers in the formation

of educational competencies of students. The article analyses the key components of the educational process, emphasizes the need for the PhD to increase the motivation of students to study the disciplines of the language cycle. In the current conditions, Ukraine needs professionals who can effectively adapt to changing situations, distinguish between true and false information and maintain stability. These specialists must not only possess the knowledge acquired during university studies, but also demonstrate the ability to apply the relevant skills and competencies in their professional activities. Effective communication becomes extremely important during war, serving as a powerful tool against the enemy.

We suggest using social networks as an additional tool in the educational process, as it does not require time for students to adapt and provides an opportunity to use free online educational resources, to deepen their knowledge of the Ukrainian language, culture, history, and to diversify the educational material with multimedia means. Applicants can independently study educational material in an extended format, participate in the joint creation of educational material in groups, discuss problematic issues on various forums, receive prompt consultations from lecturers and expert students, etc. Using social networks in the educational process, we will consider certain shortcomings – poorly functioning information search system, low structure, scattered information, imperfect security of user protection, presence of unverified information and non-normative content, etc.

Key words: education, disciplines of the language cycle, Russian-Ukrainian war, manipulation, online platforms, teaching methods.

24 лютого 2022 року внаслідок вторгнення росії на територію України освітня сфера опинилася під величезною загрозою. Мільйони громадян були позбавлені права на освіту в безпечних умовах. Міжнародна спільнота докладає багато зусиль для розробки механізмів захисту освіти в надзвичайних ситуаціях і військових діях. Напрацювання з цього питання сьогодні є цінними для України, що актуалізує аналіз чинних міжнародних документів та практики.

Вища освіта в сучасному воєнному та повоєнному суспільстві має надзвичайно важливе завдання: сформувати відповідальну та самодостатню особистість, яка володіє критичним мисленням та вміє протистояти насадженим міфам, об'єктивно сприймати та аналізувати інформацію. Ґрунтовне дослідження дидактичних можливостей використання інформаційних мереж (пошук, обробка, передача та зберігання інформації) у навчальному процесі дисциплін мовознавчого циклу закладів вищої освіти є актуальним і важливим завданням.

Метою статті є узагальнення досвіду підготовки українськомовної бази для бакалаврів і магістрів в умовах війни та вплив громадських освітніх організацій на сучасному етапі для характеристики тенденцій розвитку навчального процесу.

Основними завданнями дослідження є визначення пріоритетних напрямів лекційної роботи для отримання якісних знань, корекція нових навчальних планів і програм мовної підготовки здобувачів, розуміння позитивних і негативних сторін інноваційних освітніх технологій під час вивчення дисциплін мовно-культурницького блоку та проведення анкетування студентів для виявлення їх потреб.

Для вирішення окремих завдань у дослідженні застосовано такі **методи**: описовий, порівняльно-історичний та структурний із застосуванням методу компонентного аналізу,

елементів статистичного аналізу та методу асоціативного експерименту.

У ХХІ столітті в Україні почали інтенсивно розвиватися інформаційно-комунікаційні технології, що допомогло продовжити навчальний процес в період Covid-19, згодом – в умовах війни. Нині підвищився рівень вимог до професійної підготовки спеціалістів, зокрема програмістів, лікарів, молодіжних працівників, архітекторів, психологів, документознавців тощо. Кожного дня Україна зазнає великих втрат, тому в багатьох сферах назріває кадрові криза.

Цифрова трансформація освіти та педагогіки в часи військової агресії – це дії, спрямовані, по суті, на формат дистанційного навчання, але в надзвичайно прагматичному та операційному аспектах. Ефективність вдало обраної дистанційної платформи впливає на якість навчання від дитячого садка до вищого навчального закладу. У цьому контексті педагог повинен вирішити ряд організаційних питань, можливостей учнів та умов воєнного стану [1].

В епоху інформатизації виникла потреба у фахівцях, які не тільки вміють працювати з різними видами документації, а й орієнтуються в інформаційній, управлінській та маркетинговій сферах, що зараз стало особливо актуальним [9]. Сучасні фахівці різних галузей повинні швидко адаптуватися до нових потреб, орієнтуватися на вимоги ринку праці та постійно вдосконалювати свої навички та вміння, щоб залишатися конкурентоспроможними з урахуванням сучасних реалій. Особливу увагу хочеться приділити підготовці спеціалістів.

Розвиток професійної підготовки у вищих навчальних закладах є багатоаспектною проблемою. Про підвищення вимог до підготовки спеціалістів та використання сучасних інформаційних технологій у процесі їх підготовки пишуть С. Литвинська, Н. Масі, А. Сібрук

та ін. [16]. Інформатизація суспільства підвищує потребу у фахівцях інтелектуальної сфери, тому безперервне функціонування навчальних закладів є надзвичайно актуальним завданням для сучасної України.

Законом України «Про вищу освіту» визначено, що основним завданням вищих навчальних закладів є формування компетентностей студентів у процесі навчання, а саме «компетентність – це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність», що виникає на основі динамічного поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших якостей особистості» [4]. Інформація стала важливим елементом сучасності, і є потреба в таких фахівцях, які вміють професійно з нею працювати за допомогою нових Інтернет-технологій, банків і баз даних. Тому під час навчання студенти мають дистанціюватися від механічного запам'ятовування та переходити до активного оволодіння системою компетентностей. У навчальний процес важливо впроваджувати інноваційні технології, які базуються на практичних результатах інформатизації суспільства. Необхідно навчати студентів працювати з інформацією на сучасних носіях з хмарними технологіями. Вони повинні прагнути впровадити освітній досвід передових країн Європи, Америки та Азії. Тому одне з головних місць у навчальних програмах займає блок комп'ютерних дисциплін. Це значно підвищує рівень підготовки українських випускників різних спеціальностей.

У своєму розвитку Україна як держава орієнтується на досвід провідних країн світу. Це стосується політики, науки, освіти, економіки, промисловості тощо. Наразі Національний авіаційний університет налагодив співпрацю з навчальними та науковими установами. Створено умови для ефективної співпраці, обміну науковими досягненнями та практичними розробками, розробки спільних проєктів, розвитку успішних партнерських відносин. Використовуючи інтернет-технології, платформи, програми, соціальні мережі, науковці та спеціалісти з різних країн проводять конференції, семінари, наради, наради тощо. Партнерська співпраця між країнами є перспективною для розвитку професійних здібностей молодого спеціаліста та дає досвід та практичну навичку [5]. Студенти та докторанти Національного авіаційного університету беруть активну участь у міжнародних програмах обміну Erasmus+ та Mevlana. Навіть з початком повномасштабної війни представники нашого університету презентують наукові досягнення на міжнародній арені.

Стали ефективними програми міжнародного стажування та обміну студентами та викладачами. Для розширення меж науково-освітнього спілкування необхідно гармонізувати вітчизняні стандарти з міжнародними та західноєвропейськими, гармонізувати національні системи освіти, врегулювати розбіжності в освітніх програмах і кваліфікаціях, які здобувають випускники. Наразі провідні вищі навчальні заклади вже видають своїм випускникам дипломи міжнародного зразка. Це є підтвердженням підвищення рівня освіти, конкурентоспроможності українських спеціалістів на світовому ринку праці та можливості продовжувати навчання у найпотужніших університетах світу.

Для покращення навчального процесу для студентів було проведено анкетування. В умовах війни пріоритети студентів могли змінитися. У запиті брали участь студенти різних факультетів. Загальна кількість респондентів склала 446 студентів I та II курсів, які навчаються в умовах вторгнення Росії в Україну після 24 лютого 2022 року. Наш курс охоплює кілька важливих блоків, тому ми запитали студентів, який матеріал для них найважливіший.

В умовах війни великого значення набуває патріотичне виховання. Тому це питання ставили і студентам. Основне питання було таким: чи берете Ви участь у освітніх (літературно-музичні вечори, дні української писемності, Шевченківські дні) та наукових (семінари, круглі столи, конференції, робота наукових гуртків) заходах кафедри української мови та культури? З 446 респондентів 309 дали відповідь «так», що свідчить про розуміння важливості патріотичного виховання в сучасних умовах.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі формує мотивацію навчально-пізнавальної діяльності студентів Національного авіаційного університету, впливає на розвиток критичного мислення, поглиблює рівень їх наукових знань. Освоєння студентами інформації на рівні системи синтезу тестів спонукає до формування нового інформаційного поля. Процес стимулює студентів 1–2 курсів до розвитку комунікативних навичок, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, забезпечує актуалізацію навчальної, пізнавальної, науково-технічної та лінгвістичної компетентностей. Сприяє набуттю та практичному застосуванню професійних знань та кристалізації свідомої громадянської позиції учасника розбудови Української держави на засадах європейської та євроатлантичної інтеграції [6].

Н. Мельник охарактеризувала сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти в українських та європейських університетах і дійшла висновку, що українська педагогічна освіта в університетах добре інтегрована в європейську освітню систему та науковий простір, враховуючи тенденції та передовий досвід університетів провідних європейських університетів [11].

З початком повномасштабної навали мовне питання постало досить гостро, і сотні тисяч людей перейшли на українську мову в повсякденному приватному житті. Українська мова стала основним ідентифікатором національної належності. У російськомовних регіонах також намагаються переходити на державну мову, щоб їх ідентифікували як українців. Така ж ситуація і з військовими, і з волонтерами... Тому вкрай важливо звертати увагу на те, якою мовою користуються інтернет-користувачі: якою мовою створюється інтернет-запит у пошуковій системі.

Викладачі повинні намагатися пояснити студентам і випускникам українських закладів вищої освіти, наскільки потужним є вплив інформаційного простору на особистість, навчити її працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями. Це зменшить вразливість молодого покоління до інформаційної агресії.

Необхідність збереження навчального процесу в умовах воєнного стану зумовлює пошук ефективних шляхів забезпечення навчання студентів з різними соціально-побутовими умовами. Для частини учнів навчальний процес в умовах воєнного стану можливий лише з використанням інформаційних технологій у дистанційному форматі [13].

Війна та швидкі політичні зміни створили передумови для безперервного процесу змін у вищій освіті [15]. У 2023–2024 навчальному році навчально-педагогічні працівники запропонували здобувачам можливість самостійно обирати навчальні ресурси для поглиблення знань з української мови, яка їм найбільше до душі. Всього для дослідження було відібрано 110 студентів першого курсу різних напрямів підготовки. Спочатку студенти мали обрати ті ресурси для вивчення української мови онлайн, про які вони знають. 49 студентів серед респондентів сказали, що не можуть цього зробити. У процесі спілкування з респондентами були обрані ті ресурси, які були названі студентами під час опитування. Їх дев'ять.

1. «Є-мова» є освітньою платформою ГО «Український світ», а її мета – створення україномовного культурного простору. Про-

грама відповідає вимогам Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, які базуються на комунікативних засадах у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння).

2. «Українська мова: лайфхаки» – курс у формі корисних порад з лінгвістики: від фонетики до стилістики. Використовуються мнемотехнічні прийоми. Курс складається з 16 лекцій (5 тижнів по 4 години). Крім того, є інтерактивний конспект.

3. «Мовний марафон» – проєкт, спрямований на популяризацію української мови шляхом запрошення учасників до участі в челенджі: протягом 25 днів спілкуватися державною мовою та виконувати різноманітні завдання онлайн чи офлайн.

4. «Мова єднає» – офіційна сторінка Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», на якій відстежуються основні події, пов'язані з впровадженням норм закону в життя.

5. «Чиста мова» – веб-сторінка, яка містить найактуальніші публікації та медіапродукцію на мовну тематику. Допомогає бути в курсі останніх новин з мовних питань.

6. «Перейди на українську» – проєкт розповідає про людей, які перейшли на українську мову і відтоді нею спілкуються, їхню мотивацію, труднощі та успіхи. Надано матеріали та поради для швидшого засвоєння та вдосконалення української мови.

7. Лінгвістичний портал «Mova.info». Крім іншого, на порталі представлені правила орфографії та збірки словників. Наприклад, відкритий словник новітніх термінів. У довідковій службі є відповіді на поширені запитання.

8. Сайт викладача Київського університету імені Бориса Грінченка та автора підручників з української мови Олександра Авраменка.

9. Офіційний сайт української мови. На цьому сайті ви можете знайти всі правила української мови, історію України як держави, презентації тощо.

Додатковим завданням було пояснити мотивацію вибору освітнього ресурсу. Більшість студентів висловили свою довіру лише офіційним ресурсам, оскільки там часто перевіряють свої знання з правопису. Окрема група учнів пояснила, що під час підготовки до НМТ вони користувалися освітнім ресурсом «Сайт Олександра Авраменка» та продовжували користуватися порадами мовознавця. Цікавим виявилось те, що більшість студентів нічого не чули про платформу Є-Мова, але під час експерименту вони обрали її саме через цікаву форму подачі інформації.

Студенти погодилися й надалі поглиблювати свої знання з української мови за допомогою соціальних мереж та інформаційних інтернет-ресурсів. Це стимулює пізнавальну активність студентів, розвиває критичне мислення, сприяє розвитку навчальної мотивації, поглиблює рівень їх наукових знань. Вони набувають навичок пошуку, аналізу, обробки, зберігання та створення нової інформації.

У студентів I–II курсів вже активно почали формуватися навчально-пізнавальна, лінгвістична, науково-технічна компетентності, комунікативні навички, вміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями. Це дало їм можливість отримати міцні знання та використати їх для власного розвитку та підвищення кваліфікації. Будучи активними учасниками української спільноти, спілкуючись у соціальних мережах, молоді люди з такими знаннями зможуть протистояти впливовим маніпуляторам, категорично спростовувати неправдиву інформацію та бути активними учасниками розбудови української держави на європейських та євроатлантичних засадах інтеграції.

Висновки. Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері є важливим інструментом у освітніх процесах фахівців, зокрема в умовах війни. Це стимулює пізнавальну діяльність студентів і підвищує якість навчання. На сьогодні вкрай необхідно звернути особливу увагу на вивчення базових гуманітарних дисциплін в ЗВО України, зокрема технічних. Це сприяє підготовці справжніх спеціалістів, які знають історію, мову та традиції свого народу. Щоб зрозуміти і відібрати правдиву інформацію, потрібно орієнтуватися в матеріалі. Наприклад, в Інтернеті ми можемо прочитати багато пропагандистських матеріалів про відсутність української державницької традиції, заперечення Української держави в її сучасних кордонах тощо.

Проте маніпулювати можна лише необізнаною людиною, яка не володіє іншою інформацією. Ці проблеми стали підґрунтям для використання маніпулятивних технологій для ініціювання зони конфлікту в інформаційному просторі, що призвело до повномасштабного вторгнення. Велику увагу викладачі завжди приділяли гуманітарній підготовці: студенти відвідували лекційні та практичні заняття, практикуми, вебінари, дискусійні клуби, засідання наукових студентських гуртків, конференції, зустрічі, екскурсії тощо.

Кафедра української мови та культури пропонує посилити увагу до вивчення студентами ділової документації, перевірити зміст лекційного матеріалу на актуальність, продовжувати популяризацію навчально-виховної та національно-патріотичної діяльності серед студентів.

Для вдосконалення навчального процесу пропонуємо збільшити кількість комунікативних та ситуативних завдань інтерактивного характеру, що наблизить їх у майбутньому до професійної діяльності. Виконання ситуаційних вправ спрямоване на формування вміння розв'язувати комплексні професійні завдання інтерактивного характеру. Це сприяє розвитку вміння використовувати отримані на лекціях теоретичні знання під час вирішення практичних завдань та морально-психологічно підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності.

Можливість використання освітніх Інтернет-сервісів та соціальних мереж під час вивчення гуманітарних дисциплін у технічних закладах вищої освіти має переваги та недоліки. Перевагами інтерактивних дидактичних матеріалів є їх наочність, креативність, доступність. Динамічно оновлюються зміст, форми та методи навчання, зокрема індивідуалізація навчального процесу. Роль викладача позначена постійною взаємодією зі студентами.

Література:

1. Бахмат Н., Кирилюк О., Сясьєв А., Юрчук В., Козловський А. Цифрова трансформація освіти в контексті інформатизації освіти та суспільства на тлі російської збройної агресії: актуальні проблеми та вектори розвитку. *Мудрість* 4:14–21. 2022. DOI: 10.24234/wisdom.v4i3.813
2. Червоний П., Алексеева С., Сенчило-Татліліоглу Н., Частник О., Діомідова Н. Особливості розвитку вищої освіти в середовищі змішаного навчання. *Revista on line de Política e Gestão Educacional, Araraquara*, v. 25, n. 3, 2021. С. 2241–2257. DOI: 10.22633/rpge.v25i3.15959
3. Довжук І. Інноваційні методи навчання студентів-документознавців. *Соціум. Документ. Комунікація : зб. наук. ст.* Серія «Історичні науки». 2018. № 5. С. 165–177.
4. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради України. № 1556-VII. 2020. Чинний від 01.07.2014. База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 28 серпня 2023 р.).
5. Міжнародна академічна мобільність. URL: <https://imco.nau.edu.ua/академічна-мобільність/> (дата звернення: 08 вересня 2023 р.).

6. Кошетар У., Литвинська С., Сенчило-Татліліоглу Н., Сібрук А., Онуфрійчук Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності вищих навчальних закладів України. *Цифрові технології в стратегіях викладання та навчання*. Матеріали ДТТЛС-2021. Спрингер. 2021. Р. 86–94. DOI: 10.1007/978-3-031-05175-3_9

7. Литвинська С., Герасимчук І., Гуменюк С. Динаміка розвитку професії «документознавець» в Україні. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 листопада 2019 р. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41045/1/Lytvynska_S._Dynamika_rozvytku_profesii_dokumentoznavets_v_Ukraini..pdf [in Ukrainian].

8. Литвинська С. В. Інформаційні технології в процесі підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання*: збірка наук. праць. Тернопіль : Бескиди, 2017. С. 131–134.

9. Литвинська С. В. Мультимедійні технології в процесі підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Соціум. Документ. Комунікація* : зб. наук. statei. Серія «Історичні науки», 2019. № 6. С. 117–136.

10. Масі Н. І. ІТ-компанії одеського регіону: впровадження впровадження ІТ-продуктів. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14–15 вересня 2017 року. Полтава: Симон, 2017. С. 243–252.

11. Мельник Н., Пуховська Л., Ковтун О., Білецька І., Ладохубець Н. Сучасні тенденції педагогічної освіти в Україні та країнах ЄС в умовах поспандемії та російської інвазії. *Amazonia Investiga*, 11(56), 2022. 103–113. DOI: 10.34069/AI/2022.56.08.11

12. Пелешишин А. М., Вовк Н. С. Особливості розробки проекту стандарту магістра зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14–15 вересня 2017 року. Полтава: Симон, 2017. С. 70–73.

13. Рідкодубська Г., Виговський Л., Виговська Т., Якубова Л., Гуменюк О., Олійник І. Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі вищих навчальних закладів в умовах воєнного стану *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, Vol. 13(3). 2022. С. 274–287.

14. Соляник А. А. Сучасні проблеми стандартизації інформаційної освіти в Україні. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14–15 вересня 2017 року. Полтава: Симон. 2017. С. 15–19.

15. Щербінскіс В. Війна та вища освіта в Ризі, 1914–1920. *Історія*, 2020, т. 118, 2, С. 70–92. DOI: 10.15823/історія.2020.118.3

16. Sibruck, A. V., Lytvynska, S. V., Koshetar, U. P., Senchylo-Tatlilioglu, N. O., Stetsyk, C. M., Diachuk, T. M., & Sibruck, V. L. Ukrainian education system: war challenges. *Multidisciplinary Science Journal*, 5, 2023. Pp. 0502. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0502> (Scopus).

References:

1. Bakhmat N., Kyryliuk O., Siasiev A., Yurchuk V., Kozlovskiy A. (2022). Tsyfrova transformatsiia osvity v konteksti informatyzatsii osvity ta suspilstva na tli rosiiskoi zbroinoi ahresii: aktualni problemy ta vektory rozvytku. *Mudrist* 4:14–21. DOI: 10.24234/wisdom.v4i3.813 [in Ukrainian].

2. Chervonyi P., Aliksieieva S., Senchylo-Tatliliohlu N., Chastnyk O., Diomidova N. (2021). Osoblyvosti rozvytku vyshchoi osvity v seredovyshchi zmishanoho navchannia. *Revista on line de Política e Gestão Educacional*, Araraquara, v. 25, n. 3, S. 2241–2257. DOI: 10.22633/rpge.v25i3.15959 [in Ukrainian].

3. Dovzhuk I. (2018). Innovatsiini metody navchannia studentiv-dokumentoznavtsiv. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia* : zб. nauk. st. Seriia «Іstorychni nauky». № 5. S. 165–177. [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». (2023). Vedomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 1556-VII. 2020. Chynnyi vid 01.07.2014. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed date: 28 serpnia 2023 r.) [in Ukrainian].

5. Mizhnarodna akademichna mobilnist. (2023). Retrieved from <http://imco.nau.edu.ua/akademichna-mobilnist/> (accessed date: 08 veresnia 2023 r.) [in Ukrainian].

6. Koshetar U., Lytvynska S., Senchylo-Tatliliohlu N., Sibruck A., Onufriichuk H. (2021). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy. *Tsyfrovi tekhnolohii v stratehiakh vykladannia ta navchannia*. Materialy DTTLS-2021. Sprynher. R. 86–94. DOI: 10.1007/978-3-031-05175-3_9 [in Ukrainian].

7. Lytvynska S., Herasymchuk I., Humeniuk S. (2019). Dynamika rozvytku profesii «dokumentoznavets» v Ukraini. *Dokumentno-informatsiini komunikatsii v umovakh hlobalizatsii: stan, problemy i perspektyvy*: materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. конф., м. Poltava, 21 lystopada 2019 r. Retrieved from https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41045/1/Lytvynska_S._Dynamika_rozvytku_profesii_dokumentoznavets_v_Ukraini..pdf [in Ukrainian].

8. Lytvynska S. V. (2017). Informatsiini tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi informatsiinoi, bibliotechnoi ta arkhivnoi spravy. *Istoryko-kulturna spadshchyna: zberezhenia, dostup, vykorystannia*: zbirka nauk. prats. Ternopil : Beskydy, S. 131–134 [in Ukrainian].

9. Lytvynska S. V. (2019). Multymediini tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi informatsiinoi, biblioteknoi ta arkhivnoi spravy. Sotsium. Dokument. Komunikatsiia : zb. nauk. statei. Seriia «Istorychni nauky», № 6. S. 117–136 [in Ukrainian].
10. Masi N. I. (2017). IT-kompanii odeskoho rehionu: vprovadzhennia vprovadzhennia IT-produktiv. Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia: zb. materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14–15 veresnia 2017 roku. Poltava: Symon, S. 243–252 [in Ukrainian].
11. Melnyk N., Pukhovska L., Kovtun O., Biletska I., Ladokhubets N. (2022). Suchasni tendentsii pedahohichnoi osvity v Ukraini ta krainakh YeS v umovakh pospandemii ta rosiiskoi invazii. Amazonia Investiga, 11(56). 103–113. DOI: 10.34069/AI/2022.56.08.11 [in Ukrainian].
12. Peleshchyshyn A. M., Vovk N. S. (2017). Osoblyvosti rozrobky proektu standartu mahistra zi spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava». Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia: zb. materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14–15 veresnia 2017 roku. Poltava: Symon. S. 70–73 [in Ukrainian].
13. Ridkodubska H., Vyhovskyi L., Vyhovska T., Yakubova L., Humeniuk O., Oliinyk I. (2022). Zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi vyshchykh navchalnykh zakladiv v umovakh voiennoho stanu Journal for Educators, Teachers and Trainers, Vol. 13(3). S. 274–287. [in Ukrainian].
14. Solianyk A. A. (2017). Suchasni problemy standartyzatsii informatsiinoi osvity v Ukraini. Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia: zb. materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14–15 veresnia 2017 roku. Poltava: Symon. 2017. S. 15–19 [in Ukrainian].
15. Shcherbinskis V. (2020). Viina ta vyshcha osvita v Ryzi, 1914–1920. Istoriiia. t. 118, 2, S. 70–92. DOI: 10.15823/istoriia.2020.118.3 [in Ukrainian].
16. Sibruk A. V., Lytvynska S. V., Koshetar U. P., Senchylo-Tatlilioglu, N. O., Stetsyk C. M., Diachuk T. M., & Sibruk V. L. (2023). Ukrainian education system: war challenges. Multidisciplinary Science Journal, 5, pp. 0502. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0502> (Scopus).

УДК 811.112

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.6>**Ганна СТОЛЯРЧУК**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», вулиця Вадима Манька, 17, м. Харків, Україна, 61070

ORCID: 0000-0002-5046-4298

Hanna STOLIARCHUK

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute", 17, Vadyma Manka St, Kharkiv, Ukraine, 61070

ORCID: 0000-0002-5046-4298

**ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНА «НЕОЛОГІЗМ»
В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ****PROBLEMATICS OF DEFINING THE TERM "NEOLOGISM"
IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE**

Неологізми є певним феноменом у німецькій мові, який отримав активний розвиток з ХХ століття. Завдяки дослідженню неологізмів проводять аналіз оновлення лексичного складу німецької мови. Особливого інтересу зараз набуває дослідження неологізмів, утворених під час кризових ситуацій у суспільстві. Але далеко не всі лексичні надходження можна віднести до категорії неологізмів. Наразі існує багато точок зору з приводу визначення сутності категорії «неологізм», але єдиного уніфікованого визначення даної категорії не існує. Отже, актуальність обраної теми визначається новим ракурсом аналізу проблем визначення категорії «неологізм» в умовах кризових ситуацій у суспільстві. **Мета статті** – проаналізувати результати досліджень закордонних та вітчизняних вчених-лінгвістів стосовно визначення категорії «неологізм», узагальнити проблеми ідентифікації неологізмів в німецькій мові та сформулювати власне бачення щодо сутності даної категорії. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки наступних завдань: 1) аналіз дефініцій терміну «неологізм» та виділення проблем суперечливості поняття «неологізм» у сучасному мовознавстві; 2) формулювання власної думки щодо визначення неологізмів у сучасній німецькій мові. **Наукова новизна.** У статті представлений авторський підхід до визначення неологізмів сучасної німецької мови. У висновках зазначимо, що проаналізований матеріал дав змогу узагальнити проблеми визначення категорії «неологізм» в німецькій мові та докладно викласти й обґрунтувати авторський підхід до визначення неологізмів сучасної німецької мови. Дослідження неологізмів німецької мови сьогодні є перспективним, адже з періоду пандемії COVID 19 й по сьогоднішній час кількість неологізмів стрімко зростає. Особливий інтерес у подальших дослідженнях викликає аналіз словотвірних моделей неологізмів.

Ключові слова: неологізм, проблематика, суперечливість новизни, критерії ідентифікації.

Neologisms are a certain phenomenon in the German language, which has been actively developed since the 20th century. Thanks to the study of neologisms, an analysis of updating the lexical composition of the German language is carried out. The study of neologisms formed during crisis situations in society is now gaining special interest. But not all lexical entries can be attributed to the category of neologisms. Currently, there are many points of view regarding the definition of the essence of the category "neologism", but there is no single unified definition of this category. Therefore, the relevance of the chosen topic is determined by a new angle of analysis of the problems of defining the category "neologism" in the context of crisis situations in society. **The aim** of the article is to analyze the results of research by foreign and domestic linguists regarding the definition of the category "neologism", to summarize the problems of identifying neologisms in the German language and to formulate one's own vision regarding the essence of this category. Realization of the set purpose provides the decision of a number of **problems**, such as: 1) analysis of definitions of the term "neologism" and selection of problems of contradiction of the concept "neologism" in modern linguistics; 2) formulating one's own opinion regarding the definition of neologisms in the modern German language. **Scientific novelty.** The article presents the author's approach to the definition of neologisms of the modern German language. **In conclusion**, we note that the analyzed material made it possible to generalize the problems of defining the category "neologism" in the German language and to explain in detail and substantiate the author's approach to the definition of neologisms in the modern German language. The study of neologisms of the German language today is promising, since the number of neologisms has increased rapidly since the period of the COVID 19 pandemic and until today. The analysis of word-forming models of neologisms is of particular interest in further research.

Key words: neologism, problematic, contradiction of novelty, identification criteria.

Постановка проблеми. Поповнення словникового запасу німецької мови, як і будь-якої іншої мови, є безперервним процесом. Стрімкий розвиток сучасного світу, політичні, соціальні та культурні зв'язки із зарубіжними країнами, вплив науково-технічного прогресу, а також кризові зміни в соціально-економічному середовищі призводять до постійної зміни словникового складу сучасної німецької мови. Однак існує низка проблем та суперечностей щодо визначення категорії «неологізм» у сучасних лінгвістичних дослідженнях, що потребує подальшого вивчення сутності даного поняття.

Визначення мети дослідження. Мета статті – проаналізувати результати досліджень закордонних та вітчизняних вчених-лінгвістів стосовно визначення лексичної категорії «неологізм», узагальнити проблеми ідентифікації неологізмів в німецькій мові та сформулювати власне бачення щодо сутності даної категорії. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, як-от: 1) аналіз дефініцій терміну «неологізм» та виділення проблем суперечливості поняття «неологізм» у сучасному мовознавстві; 2) формулювання власної думки щодо визначення неологізмів у сучасній німецькій мові.

Методи дослідження. У статті застосовувалися наступні методи дослідження: 1) гіпотетико-дедуктивний, що полягає у відборі матеріалу, його узагальненні індуктивним способом і дедуктивному виявленні нових результатів; 2) описовий метод, що включає в себе спостереження, інтерпретацію, узагальнення та класифікацію аналізованого матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню неологізмів у німецькій мові присвячені роботи таких вітчизняних та закордонних вчених, як: Д. Борис [1], О. Слаба [3], Ю. Стежко [4], В. Устінова [5], Н. Elsen [9], F. Kluge [11], T. Schippan [12], D. Steffens [13] та інших. Однак, незважаючи на постійний інтерес науковців до проблеми неологізмів та лексичних інновацій, а також різноманіття напрямків проведених досліджень, цілий ряд питань щодо ідентифікації неологізмів, утворених під час кризових ситуацій в суспільстві залишається недостатньо висвітленим.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема утворення нових слів у німецькій мові й досі є актуальною. Однак, за результатами проаналізованих лінгвістичних досліджень [1; 3; 4; 5; 9; 11; 12; 13] виявилось, що не має єдиного уніфікованого погляду щодо сутності поняття «неологізм» (табл. 1).

Відомо, що у лінгвістиці неологізми досліджують з позицій стилістичної, психолінгвістичної, денотативної, структурної та історичної теорій, що базуються на критеріях новизни походження, які позначають денотата, новизну форми і значення слова, новизну вживання одиниці в літературній мові, а також у мові окремих її носіїв [2]. Однак, існує й лінгвофілософська теорія неологізмів, що запропонована Д. Борисом [1].

Для визначення нових лексичних одиниць на думку Ю. Стежко [4, с. 118] у сучасній лінгвістиці існує низка термінів, найвідомішими з яких є такі терміни-синоніми як «новотвір», «новоутворення», «інновація» та класичний термін «неологізм». «Неологізм» є запозиченням-комполитом ([néos] «новий» та [logos] «слово») із французької мови, що стало використовуватися в германістиці з середини XVIII ст. [2, с. 222]. Ф. Клуге концентрує увагу при визначенні неологізмів у своїй роботі саме на елементі «нео-», як на словотвірному елементі даного терміну зі значенням «новий, новоутворений». Деякі мовознавці, такі як В. Устінова [5, 155], О. Слаба [3, 152] трактують неологізм як слово, значення або сполучення слів, що позначають нову реалію (предмет або поняття) та існують у мові недовгий час, однак, Ю. Стежко [4, с. 118] визначає неологізми як слова, що досі не ввійшли в узус.

Німецька дослідниця T. Schippan [12, с. 244] вважає неологізмом новоутворення (слова, утворені за моделями словотворення) і словотвори (первісні зв'язки формотворів із значеннями – творення нових морфем. Згідно з роботою Н. Bussmann [7, с. 794], у германістиці розрізняють такі види створення неологізмів: а) утворення нових висловів на основі вже наявних морфологічних засобів і конструктивних правил (Wortbildung); б) розширення значень (Bedeutungserweiterung); в) запозичення з інших мов (Entlehnung); г) композити з метафоричними складовими; д) утворення нових слів із наявних фонетичних засобів (Wortschöpfung, Kunstwortbildung).

D. Steffens [13, с. 3] вважає, що кандидати на неологізми повинні:

- бути новим за досліджуваний період;
- бути частиною загальної мови;
- відповідати німецькому вжитку.

Також, під час дослідження неологізмів було встановлено, що їх найбільша кількість виникає під час будь-яких потрясінь у суспільстві. До таких потрясінь можна віднести: появу нових соціально-економічних реалій, відкрит-

Таблиця 1

Сукупність дефініцій терміну «неологізм»

Автор	Дефініція
H. Elsen	“Neologismen sind allgemein neue Wörter, im weiteren Sinne zählen dazu auch Okkasionalismen (Einmal- und Gelegenheitsbildungen). Neue Wörter entstehen zumeist durch Wortbildung (Kinderunivorlesung, Supermond), aber auch durch Fremdwortübernahme (Brexit, Wrap), Bedeutungsveränderung (divers für das dritte Geschlecht, Geisterflug [Flug ohne Passagiere]) oder, selten, Kunstwortbildung (Froop, Zalando)” [9, S. 114].
F. Kluge	„Neo– ist Wortbildungselement mit der Bedeutung 'neu-, neugebildet' (z.B. in Neologismus). Aus gr. ne'os 'neu' und dessen Kompositionsform übernommen in gelehrten Bildungen und dann zur Bezeichnung von Nachfolgern künstlerischer oder politischer Richtungen verwendet“ [11, S. 652].
T. Schippan	„Als Neologismen werden gewöhnlich Neubildungen (nach Wortbildungsmodellen gebildeter Wörter) und Wortschöpfungen (erstmalige Verbindungen von Formativen und Bedeutungen – Entstehung neuer Morpheme) bezeichnet.“ [12, S. 244].
D. Steffens	„Die Neologismuskandidaten müssen demzufolge: – neu für den untersuchten Zeitraum sein – Bestandteil der Allgemeinsprache sein und – dem deutschen Sprachgebrauch entsprechen. (Letzteres bedeutet für Entlehnungen aus anderen Sprachen die Anpassung an das deutsche Sprachsystem, die sich in erster Linie in Substantivgroßschreibung, Genuszuweisung, Flexion äußert.)“ [13, S. 3].
Д. Борис	“Неологізм можна визначити як одиницю лексичного або фразеологічного рівня, яка характеризується абсолютною або відносною новизною за актуалізаційним, генетичним, глосематичним, денотативним і / або мовно-мовленнєвим параметрами” [1, с. 59].
О. Слаба	“Під термінами-неологізмами розумітимемо нові (за своїми значенням або формою, або формою і значенням) одиниці лексичної системи мови, які ідентифікуються як такі представниками даної мовної спільноти і відображена у словнику нових слів” [3, с. 152].
Ю. Стежко	„Загалом термін “неологізм” вживається як синонім “інновації”. “Досліджуючи процес неологізації мовлення, цілком виправданим буде віднести до неологізмів лексикосемантичні новоутворення – слова, словосполучення, фразеологізми, сленгізми, жаргонізми, котрими насичене просторіччя певних соціальних груп, авторські новації (окаціоналізми) тощо, які вживає мовець поза нормативною мовою незалежно від природи їх походження та часу функціонування. Утім кожне “нове” слово має статус неологізму доти, доки не інтегрується у загальновизнану узвичаєну мову” [4, с. 118].
В. Устінова	“Сьогодні поняття «неологізм» набуває широкого змісту, оскільки, крім інновацій літературної мови, існує велика кількість одиниць, які знаходяться на «периферії» її системи (терміни, професіоналізми, сленгізми, жаргонізми тощо). Перетворення подібних одиниць на одиниці загальної мови робить їх інноваціями як із позиції розвитку словникового складу, так і у зв'язку з їх сприйняттям як неологізмів більшістю носіїв, оскільки вони були відомі лише незначній їх частині” [5, с. 155].

тів в галузі науки і техніки, досягнень в сфері культури тощо. Наприклад, у Німеччині лексикографи Інституту німецької мови імені Лейбніца зібрали понад 1200 нових слів, пов'язаних із пандемією коронавірусу [6]. Дослідження нових слів 2023 року показують, що німецька мова виявляється ідеальним інструментом для постійного утворення нових словосполучень із лексемою «-криза», як наприклад: „Weizenkrise“ (пшенична криза); „Lieferkettenkrise“ (криза ланцюжка постачання) [15].

З проаналізованого матеріалу можна узагальнити основні ознаки неологізмів:

1. новизна походження (наявність нової морфеми; нового семантичного значення; позначення нової реалії тощо);

2. виникнення, як правило, під час будь-яких потрясінь у суспільстві (наприклад, пандемія COVID 19, соціально-економічна криза тощо);

3. відповідність німецькому вжитку;

4. існування в певний момент часу в німецькомовному просторі.

Німецька дослідниця Н. Elsen [9, с. 114] вважає, що в широкому сенсі до неологізмів відносяться також й окаціоналізми. А український дослідник Ю. Стежко [4, с. 118] вважає, що до неологізмів можна віднести окрім окаціоналізмів ще й фразеологізми, сленгізми, жаргонізми тощо. Таким чином, ми бачимо, що визначення терміна «неологізм» має певні неточності, що породжує коло проблем, які потребують вирішення. Вважаємо, що для розуміння терміну «неологізм» потрібне вирішення проблем визначення природи новизни у неологізмах. Таким чином, на наш погляд, до найважливіших проблем визначення терміну «неологізм» належать:

Таблиця 2

Опис параметрів суперечливості новизни згідно лінгвофілософської теорії неологізмів

Параметр	Опис параметра
1. Актуалізаційний	Містить у собі не тільки розуміння неологізму як цілком нового, а й відродженого слова.
2. Генетичний	Містить у собі два рівні суперечності новизни: 1-новизна лексики певної мови є абсолютною, а новизна запозиченої лексики є відносною; 2- новизна слова при внутрішньому запозиченні обмежується виключно стилем – / лінгвемою – реципієнтом і як правило не поширюється на стиль – / лінгвему – донора.
3. Глосематичний	Містить у собі різне виявлення новизни у плані змісту і плані вираження, а саме: абсолютний характер новизни (це наявність нової форми та нового змісту лексичної одиниці); відносний характер новизни (це наявність нової форми та старого змісту або старої форми та нового змісту лексичної одиниці).
4. Денотативний	Містить у собі суперечність новизни за денотативною потенцією неологізмів, а саме: 1. абсолютна новизна (коли нове слово виражає нове поняття); 2. відносна новизна (коли нове слово виражає відоме поняття); 3. відносна новизна, що набуває відтінків експресивності (у футурологізмів).
5. Мовно-мовленнєвий	Містить в своїй основі проблему визначення адекватного співвідношення між поняттями «неологізм» та «оказіоналізм» як фактами мови й мовлення відповідно.

1) суперечність щодо поняття новизни;
2) невизначеність мовних рівнів, на яких реалізуються неологізми;

3) неточності щодо визначення проміжку часу, на протязі якого нове слово залишається неологізмом;

4) суперечність щодо відношення okazіоналізмів, фразеологізмів та інших видів новоутворень до неологізмів.

Узагальнивши найважливіші проблеми, ми бачимо, що варто зважати на той факт, що відчуття лінгвістичної новизни індивідами є доволі абстрактним. Так, з приводу уточнення визначення терміну «неологізм» набуває актуальності лінгвофілософська теорія неологізмів, що описана у роботі Д. Бориса [1, с. 58]. Пошук нової теорії визначення неологізмів як противаги вже існуючим контрверсійним теоріям був викликаний причиною суб'єктивізму психолінгвістичної і структурної теорій та прескриптивізму лексикографічної і денотативної теорій неологізмів. Отже, базою лінгвофілософської теорії Д. Бориса є припущення, що поняття новизни опосередковано пов'язане з іманентною характеристикою матерії – рухом. Саме прогресивний рух (розвиток) у філософії зв'язують з появою нових станів, систем тощо. Етапи розвитку певного явища у філософії в рамках лінгвофілософської теорії неологізмів співставляють з етапами життя слова: 1) виникнення (неогенез); 2) становлення (узуалізація, акцептуалізація, соціалізація, інституціоналізація); 3) зрілість (детемпоризація); 4) трансформація (набуття словом маркованості). Так, з точки зору конкретизації поняття новизни, найбільший інтерес становлять перші два етапи життєвого циклу слова. З приводу періоду становлення неологізму, доречно навести думку лінгвіста W. Teubert, який у своїй роботі «Неологія та корпус» також наводить ряд критеріїв, які дозволяють виявити неологізм [14, с. 131–135]. Він вважає, щоб слово можна було ідентифікувати як неологізм, воно має бути в ужитку 1–2 роки. Також, W. Teubert зазначає, що частота вживання – також важливий чинник у визначенні неологізму, причому слово повинне вживатись у текстах різних жанрів. Повертаючись до проблеми суперечливості новизни, треба відзначити, що у роботі Д. Бориса було визначено п'ять параметрів суперечності новизни, а саме: актуалізаційного, генетичного, глосематичного, денотативного та мовно-мовленнєвого [1; 56]. Опис вказаних вище параметрів наведено у таблиці 2.

Отже, ми бачимо, що існує низка суперечностей щодо відношення новоутворень до неологізмів. Наприклад, проблема визначення адекватного співвідношення між поняттями «неологізм» та «оказіоналізм» досі є не вирішеною. Існує думка, що коли okazіоналізми стають частиною загального словника і набувають певного рівня популярності, їх можна класифікувати як неологізми [8, с. 557]. Так, турецький дослідник İlker Çöltü виділяє “Okkasionelle Neologismen” (оказіональні неологізми), які виникають у контексті ситуації спілкування, але потім не використовуються знову; “Vorübergehende Neologismen”

(миттєві неологізми), які виникають у певний момент часу і також інтенсивно використовуються, але не знаходять свого шляху до основного словника; та “*Temporäre Neologismen*” (тимчасові неологізми), які є новими словами і знаходять вхід в узус та у словниковий запас певної соціальної групи [8, с. 558]. Таким чином, існують дослідники, які дотримуються точку зору, що при розмежуванні неологізмів й okazіоналізмів, можливий перехід від статусу okazіоналізму до неологізму. Але існує й інша точка зору, що okazіоналізми слід відрізняти від неологізмів. Такої точки зору дотримуються німецькі дослідники Т. Schippan [12], D. Steffens [13]. На нашу думку, слід приймати до уваги критерії ідентифікації неологізмів при аналізі таких лексикосемантичних новоутворень, як: okazіоналізми, фразеологізми тощо. Отже, з нашої точки зору, критеріями ідентифікації неологізмів є:

1. Новизна, яку можна довести;
2. Часова обмеженість існування (протяжність у «мовному просторі»;
3. уживаність, лексикалізація та інтеграція в лексичну систему мови.

Описані критерії можна представити у вигляді формули:

$$I < K_3 < K_2 < K_1 < F,$$

де I – інформаційне відображення неологізму;

K_3 – підхід до ідентифікації неологізму на основі уживаності, лексикалізації та інтеграції в лексичну систему мови;

K_2 – підхід до ідентифікації неологізму на основі часової обмеженості існування;

K_1 – підхід до ідентифікації неологізму на основі доведеної новизни;

F – Категорія «Неологізм».

Результати дослідження новоутворень (лексичних, семантичних тощо) реалізуються в словниках. По-перше, неологізми включають до загальних мовних словників. Так, D. Herberg у своїй роботі [10, с. 63] зазначає: “*Neologismen-verstanden als im Verlauf des jeweiligen Erfassungszeitraumes eines gegebenen Wörterbuches neu hinzugekommene Systembestandteile – sind in allgemeinen einsprachigen Wörterbüchern neben der Masse der das diachronisch unmarkierte Zentrum bildenden Einheiten ebenso enthalten wie relativ zum Erfassungszeitraum als „alt“ markierte systembestandteile*”. Отже, німецький дослідник підкреслює, що неологізми – це системні компоненти, які щойно додані до словника протягом відповідного періоду запису на додаток до маси одиниць, що утворюють діахронічно немаркований центр. Наприклад, у передмові до видання Duden вказується, що нові доповнення, які призвели до значного

розширення порівняно з попереднім виданням, є в основному «словами які нещодавно виникли». Словник Duden видається починаючи ще з 1880 року і його видання оновлюються в середньому кожні 3 роки. Словник Duden видається Бібліографічним інститутом в Мангеймі. Інститут німецької мови імені Лейбніца (Das Leibniz-Institut für Deutsche Sprache) у Мангеймі є центральною науковою установою для документування та дослідження німецької мови в сучасній та новітній історії. Предметом досліджень у відділі лексики Інституту німецької мови імені Лейбніца є лексичний інвентар сучасної німецької мови та її новітня історія. У дослідницьких проєктах відділу лексики об'єктами дослідження є різні класи лексичних одиниць, такі як неологізми, запозичення та іншомовні слова, дієслова з їх аргументними структурами, словосполучення, композити, дискурсно-специфічні лексеми та лексикон несвітописуєких різновидів німецької мови; які описували, документували та робили предметом формування лінгвістичної теорії.

Окрім інтеграції неологізмів до загальних словників у міжнародній лексикографії успішно практикується другий шлях репрезентації неологізмів: розробка справжніх словників неологізмів. Ми вважаємо, що словники неологізмів – це найраціональніший спосіб запису й опису неологізмів. D. Herberg наводить наступні недоліки фіксації неологізмів у загальномовних словниках: 1) загальне призначення словника, що говорить лише про умовний характер лексикографії неологізмів; 2) більша тривалість обробки лексики, порівняно з формуванням спеціалізованого словника неологізмів [10, с. 65].

Отже, враховуючи розглянуту проблематику, вважаємо, що **неологізми** це новоутворення в німецькій мові (лексичні, семантичні, граматичні тощо), які повинні відповідати критеріям їхньої ідентифікації, а саме: мати доведену новизну; існувати в обмеженому часовому проміжку; бути уживаними, лексикалізованими та інтегрованими в лексичну систему мови.

Висновки і пропозиції. Отже, визначення терміну «неологізм» в німецькій мові є досі дискусійним питанням. Дослідження даного питання дозволило узагальнити суперечності щодо визначення неологізмів: суперечність щодо поняття новизни; невизначеність мовних рівнів, на яких реалізуються неологізми; неточності щодо визначення проміжку часу, на протязі якого нове слово залишається неологізмом; суперечність відношення okazіоналізмів, фразеологізмів та інших видів новоутворень

до неологізмів. Також було запропоновано наступні критерії ідентифікації неологізмів: новизна, яку можна довести; часова обмеженість існування (протяжність у «мовному просторі»); уживаність, лексикалізація та

інтеграція в лексичну систему мови. Стрімке зростання неологізмів у німецькій мові за 2019–2023 роки окреслює **перспективи подальших досліджень** продуктивності їх моделей словотвору.

Література:

1. Борис Д. П. Проблема неоднозначності поняття «неологізм» крізь призму лінгвофілософської теорії. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2015. № 3. С. 54–61.
2. Дзюбіна О. Проблематика визначення терміна «неологізм» (на матеріалі англійської мови). *Філологічний дискурс*. 2017. Вип. 6. С. 221–228.
3. Слаба О. В. Лінгвопрагматичний аспект функціонування термінів-неологізмів у галузевій лексиці з економіки сучасної німецької мови. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2014. С. 150–156.
4. Стежко Ю. Г. Новоутворення в німецькій лексиці: природа, функціонування та особливості перекладу. *Наукові записки*. 2012. Вип. 12. Ч. I. С. 115–125.
5. Устінова В. О. Лінгвістичні фактори появи неологізмів у сучасній німецькій мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2015. № 15. Т. 2. С. 154–156.
6. Breslow P., Doubek J. Pandemic Inspires More Than 1, 200 New German Words. 2021. URL: <https://www.npr.org/2021/03/06/974179580/pandemic-inspires-more-than-1-200-new-german-words> (дата звернення 29.12.2023).
7. Busmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics / translated by G.P. Trauth & K. Kazzazzi. – London & New York: Routledge, 1996. 530 p.
8. Çöltü İ. Neologismen und/ oder Okkasionalismen in ausgewählten Romanen der gegenwärtigen Kinder- und Jugendliteratur. *Dialog 2023/ Sonderausgabe: Germanistik im Wandel der Zeit*. 2023. S. 550–573.
9. Elsen H. Neologismen im Gegenwartsdeutschen – Probleme in Theorie und Praxis. *Lublin studies in modern languages and literature: Maria Curie-Skłodowska University Press*. 2021. Vol 45. № 1. S. 113–125.
10. Herberg D. Neologismen im allgemeinen Wörterbuch oder Neologismenwörterbuch? Zur Lexikographie von Neologismen. Konering, Klaus-Peter/Lehr, Andrea (Hrsg.): *Linguistische Theorie und lexikographische Praxis*. Symposiumsvorträge, Heidelberg 1996. Tübingen: Niemeyer, 1997. S. 61–68.
11. Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache /bearb. von Elmar Seebold. 24. Aufl. Berlin [u.a.]: de Gruyter, 2002. 1023 S.
12. Schippan T. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer, 1992. 306 S.
13. Steffens D. Tigerentenkoalition – schon gehört? Zum neuen Wortschatz im Deutschen. *Sprachreport*. 2010. Heft 1. S. 2–8.
14. Teubert. W. Neologie und Korpus. Tübingen: Gunter Narr Verlag. 1998. 170 S.
15. Welche neuen Wörter Eingang in die deutsche Sprache finden. 2023. URL: <https://www.merkur.de/welt/welche-neuen-woerter-eingang-in-die-deutschesprache-finden-zr-92748430.html> (дата звернення 28.12.2023).

References:

1. Borys, D. P. (2015). Problema neodnoznachnosti poniatia «neolohizm» kriz pryzmu linhvofilosofskoi teorii [Indeterminacy of the Notion ‘neologism’ in the light of the linguophilosophical theory]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Serii «Filolohichni nauky». Movoznavstvo – Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series «Philology» (Linguistics)*. № 3. Pp. 54–61 [in Ukrainian].
2. Dziubina, O. (2017). Problematyka vyznachennia termina «neolohizm» (na materiali anhliiskoi movy) [The Problem of Definition of the Term «Neologism» (on the Material of English Language)]. *Filolohichni dyskurs – Philological Discourse*. Issue 6. Pp. 221–228 [in Ukrainian].
3. Slaba, O. V. (2014). Linhvoprahmatychnyi aspekt funktsionuvannia terminiv-neolohizmiv u haluzevii leksytsi z ekonomiky suchasnoi nimetskoi movy [The linguo-pragmatic aspect of the functioning of neologism terms in the branch lexicon from the economy of the modern German language]. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy – Linguistics of the 21st century: new research and perspectives*. Pp. 150–156 [in Ukrainian].
4. Stezhko, Yu. H. (2012). Novoutvorennia v nimetskii leksytsi: pryroda, funktsionuvannia ta osoblyvosti perekladu [New formations in the German vocabulary: nature, functioning and peculiarities of translation]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*. Issue 12. Part I. Pp. 115–125 [in Ukrainian].
5. Ustinova, V. O. (2015). Linhvistychni faktory poiavy neolohizmiv u suchasni nimetskii movi [The linguistic factors of neologisms appearance in the contemporary German language]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii «Filolohiia» – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: "Philology"*. № 15. T. 2. Pp. 154–156 [in Ukrainian].

6. Breslow, P., Doubek, J. (2021). Pandemic Inspires More Than 1,200 New German Words. Retrieved from: <https://www.npr.org/2021/03/06/974179580/pandemic-inspires-more-than-1-200-new-german-words>
7. Bussmann, H. (1996). Routledge Dictionary of Language and Linguistics / translated by G.P. Trauth & K. Kazzazzi. London & New York: Routledge, 530 p.
8. Çöltü, İ. (2023). Neologismen und/ oder Okkasionalismen in ausgewählten Romanen der gegenwärtigen Kinder- und Jugendliteratur [Neologisms and/or occasionalisms in selected novels of contemporary children's and youth literature]. *Diyalog 2023/ Sonderausgabe: Germanistik im Wandel der Zeit – Diyalog 2023/ Special Edition: German Studies through the Ages*. S. 550–573 [in German].
9. Elsen, H. (2021). Neologismen im Gegenwartsdeutschen – Probleme in Theorie und Praxis [Neologisms in Contemporary German – Problems in Theory and Practice]. *Lublin studies in modern languages and literature: Maria Curie-Skłodowska University Press*. Vol. 45. № 1. S. 113–125 [in German].
10. Herberg, D. (1997). Neologismen im allgemeinen Wörterbuch oder Neologismenwörterbuch? Zur Lexikographie von Neologismen. Konerding, Klaus-Peter/Lehr, Andrea (Hrsg.) [Neologisms in the General Dictionary or Neologism Dictionary? On the Lexicography of Neologisms. Konerding, Klaus-Peter/Lehr, Andrea (ed.)]: *Linguistische Theorie und lexikographische Praxis. Symposiumsvorträge – Linguistic Theory and Lexicographical Practice Symposium*. Heidelberg 1996. Tübingen: Niemeyer. S. 61–68 [in German].
11. Kluge, F. (2002). Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache [Etymological dictionary of the German language]. / bearb. von Elmar Seebold. 24. Aufl. Berlin [u.a.]: de Gruyter, 2002. 1023 S. [in German].
12. Schippan, T. (1992). Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache [Lexicology of contemporary German language]. Tübingen: Niemeyer, 306 S [in German].
13. Steffens, D. (2010). Tigerentenkoalition – schon gehört? Zum neuen Wortschatz im Deutschen. *Sprachreport*. Heft 1. S. 2–8 [in German].
14. Teubert, W. (1998). Neologie und Korpus [Neology and corpus]. Tübingen: Gunter Narr Verlag. 170 S. [in German].
15. Welche neuen Wörter Eingang in die deutsche Sprache finden [Which new words are finding their way into the German language]. (2023). Retrieved from <https://www.merkur.de/welt/welche-neuen-woerter-eingang-in-diedeutschesprache-finden-zr-92748430.html> [in German].

УДК 378:37.02

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.7>**Віра ЧОРНОБАЙ**

старший викладач кафедри філології, Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, Україна, 49027
ORCID: 0000-0002-5195-5937

Vira CHORNOBAI

Senior Lecturer at the Department of Philology, Dnipro State Agrarian and Economic University, 25,
Serhiy Efremov St, Dnipro, Ukraine, 49027
ORCID: 0000-0002-5195-5937

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЇ
У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ****LEXICO-SEMANTIC ASPECT OF COMMUNICATION
IN SOCIAL NETWORKS**

У статті розглядаються існуючі на даний момент рівні структурної організації соціальної мережі як жанру інтернет-комунікації. Масове поширення нових комп'ютерних та інформаційних технологій виходить за межі простого технологічного прогресу, тому що стосується суттєвих особливостей людської особистості та її життя, що виявляється і в трансформації її мовного статусу. Інтернет визначає неминучість цивілізації культурного людства, тобто ноосфери як форми організації нової геологічної сили – людини. Із появою соціальних мереж розпочався новий етап комунікації, що відкриває потужні медійні можливості та привертає увагу до нових тенденцій у комунікативних процесах.

Мета статті – проаналізувати мовні особливості спілкування у соціальних мережах, трансформацію писемного виду мови та появу новітніх лексичних одиниць.

Наукова новизна. Сьогодні Інтернет як новий комунікативний простір займає вагоме місце в житті людини, а також продовжує неухильно зростати роль цього сектору в процесі спілкування. Саме тому спілкування у соціальних мережах дедалі більше привертає увагу філософів, психологів, соціологів, культурологів, лінгвістів. Процес розвитку цифрового мовлення є змінним – весь час з'являються неологізми, з них сленг, а далі – словникова форма і, навіть, терміни. Тому ми вважаємо, що лексико-семантичний склад мови соціальних мереж цікаво та треба досліджувати.

Інтернет – система, що самостійно формується і реалізується, володіє безмежними і швидко відтворюваними ресурсами пам'яті, що наближається до людського типу «мислення», здатністю освоювати інформацію поелектронно та нелінійно, а також надає особистості можливість прямої, творчої, вільної та інтерактивної участі в масовій комунікації. Розглянуто різні лексико-семантичні аспекти мови соціальних мереж. **У висновках вказано, що** соціальні мережі – це поле, де з'являються нові слова. Для того аби їх згрупувати, потрібно провести лексико-семантичний аналіз. Мова соціальних мереж наразі надзвичайно різноманітна. Нові слова з'являються в нашому використанні кожен хвилину. Вони називаються неологізмами. Кількість неологізмів значно зростає, тому що нині надзвичайно розвинена мережа Інтернет та соціальні мережі. Комп'ютерні технології, комп'ютерні ігри та електронна пошта вносять у мову величезну кількість спеціальних слів і висловів, багату розгалужену термінологію. Тут мають місце і неологізми, і запозичені слова, і англіцизми тощо. Часто користувачі у своїх бесідах використовують смайлики та стікери, які повністю замінюють спілкування. Мова соціальних мереж широко використовує метафоричні та метонімічні прийоми, запозичення з різних мов, використання епітетів.

Суспільство стало залежним від технологій і того, що вони дають – нові платформи для спілкування, а також типи та форми спілкування в них; воно усвідомило, що складається з великої кількості конкретних особистостей, а не з народних мас. На сучасному історичному етапі нарізні підвищився інтерес до особистості, не зважаючи на технічне спрощення життєдіяльності.

Ключові слова: соціальні мережі, неологізм, мережа Інтернет, новоутворення, запозичені слова, мовний засіб, сленг, комунікація.

The article examines the currently existing levels of structural organization of the social network as a genre of Internet communication. The mass spread of new computer and information technologies goes beyond simple technological progress, because it concerns the essential features of the human personality and its life, which is also manifested in the transformation of its linguistic status. The Internet determines the inevitability of the civilization of cultural humanity, that is, the noosphere as a form of organization of a new geological force – man. With the emergence of social networks, a new stage of communication has begun, which opens up powerful media opportunities and draws attention to new trends in communication processes.

The purpose of the article is to analyze the linguistic features of communication in social networks, the transformation of the written form of the language and the emergence of the latest lexical units.

Scientific novelty. Today, the Internet as a new communication space occupies an important place in human life, and the role of this sector in the communication process continues to grow steadily. That is why communication in social networks increasingly attracts the attention of philosophers, psychologists, sociologists, cultural scientists, and linguists. The process of development of digital communication is variable – neologisms appear all the time, including slang, and then dictionary forms and even terms. Therefore, we believe that the lexical-semantic composition of the language of social networks is interesting and should be investigated.

The Internet is a system that is independently formed and implemented, has unlimited and quickly reproduced memory resources, which approaches the human type of "thinking", the ability to master information multi-screen and non-linear, and also provides an individual with the opportunity for direct, creative, free and interactive participation in mass communication. Various lexical and semantic aspects of the language of social networks are considered. The findings indicate that social networks are a field where new words appear. In order to group them, it is necessary to conduct a lexical and semantic analysis. The language of social networks is extremely diverse these days. New words appear in our usage every minute. They are called neologisms. The number of neologisms is growing significantly, because the Internet and social networks are extremely developed today. Computer technologies, computer games and e-mail introduce a huge number of special words and expressions, a rich and extensive terminology into the language. There are also neologisms, borrowed words, anglicisms, etc. Often, users use emoticons and stickers in their conversations, which completely replace communication. The language of social networks widely uses metaphorical and metonymic techniques, borrowing from different languages, and the use of epithets.

Society has become dependent on technology and what it provides – new platforms for communication, as well as the types and forms of communication in them; it realized that it consists of a large number of specific individuals, and not of the masses. At the modern historical stage, interest in the individual has finally increased, despite the technical simplification of life.

Key words: social networks, neologism, the Internet, neologisms, borrowed words, language means, slang, communication.

Актуальність проблеми. Зростання наукового інтересу до появи глобального комунікативного простору, спілкування в соціальних мережах загалом, зміни характеру комунікативних процесів, які опосередковані найновішими інформаційними технологіями необхідно досліджувати як сучасний феномен появи нової комунікативної одиниці усіх вікових категорій людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність поняття комунікації, її різновиди, соціальний вимір у різні часи вивчали О. Баришполець, К. Дегтярова, С. Денисюк, Є. Дмитренко, О. Зернецька, Ю. Костенко, Г. Мацюк, Г. Почепцов, О. Холод. Мовознавчий аспект спілкування в інтернеті та інноваційні одиниці, які використовують у соціальних мережах, розглядали Ф. Бацевич, Я. Вжец. Об'єктом наукових розвідок таких дослідників, як Г. Почепцов, А. Соколов, Б. Гаспаров, В. Карасик стало питання медіалінгвістики. Серед закордонних дослідників, варто назвати таких: М. Бахтін С. Берковіц, К. Бурке, Г. Валінська де Хакбейл, Т. Гобан-Клас, Ф. Данс, П. Марсдеа, Дж. Морено, Дж. Остін, Дж. Сьорль, Л. Фріман, Р. Якобсона та ін. Їх наукові погляди були спрямовані на осмислення різних аспектів електронних соціальних мереж. Ґрунтовні дослідження мережевого спілкування представлені у працях українських авторів, зокрема «Соціальні інтернет-мережі як засіб задоволення інформаційних потреб» Т. Фісенко [1], «Соціальні аспекти комунікації в мережі інтернет: феноменологічний аналіз» С. Коноплицького [2]. Інтерес науковців до різних аспектів інтернет-комунікації засвідчує актуальність окрес-

леної проблематики. З іншого боку, її увиразнюють реалії сьогодення, коли в умовах пандемії спілкування людей з різними метами перейшло у віртуальну площину. Мову соціальних мереж називають сьогодні «ною мовою». Деякі науковці цю нову мову називають третьою формою мовлення поряд з усною й писемною, що засвідчує появу віртуальної мовної особистості [3, с. 4].

Термін «соціальна мережа» з'являється вперше 1954 року у книзі «Класи і збори в норвезькому острівному приході» соціолога Манчестерської школи Джеймса Барнса. На той час, щоправда, цей термін зовсім не стосувався Інтернету, він розкривав поняття людських взаємин, проте зміст був сформульований цілком чітко: соціальна мережа – це те, що об'єднує групи людей за інтересами. Сьогодні соціальна мережа – це структура, що базується на людських зв'язках і взаємних інтересах. Соціальна мережа – це платформа, на якій користувачі взаємодіють один з одним за допомогою фотографій, відео, груп, повідомлень, чатів і т. ін. Найбільш популярними серед користувачів соціальних мереж сьогодні є Instagram, Facebook, Twitter. Виключно українськими соціальними мережами сьогодні є WEUA, Ukrainians, Kozakam.com, але широкою популярністю ці медіа-платформи не користуються.

Мета статті: проаналізувати писемне спілкування в соціальних мережах з погляду особистісного самовираження користувачів, налагодження комунікації між ними та з урахуванням мовних особливостей. А також **завданням** є проаналізувати місце та роль мережі Інтернет і соціальних мереж як вірту-

ального середовища; особливості комунікації в соціальних мережах на лексичному й семантичному рівнях.

Основний матеріал дослідження. Розвиток суспільства відбувається під впливом глобалізаційних процесів, у тому числі увізнення ролі інформаційних технологій. Внаслідок цього великого значення набуває віртуальне спілкування, яке змінює свідомість особистості, формує новий мережевий образ мислення й існування. Тож актуальності набуває вивчення специфіки онлайн-комунікації, різних її форм, типів тощо. Інтернет-мережа – динамічне середовище, в якому відбуваються зміни на різних рівнях. Н. Грабар розглядає інтернет як особливу сферу віртуального простору, яка сприяє взаємодії та додає можливості комунікації. Автор зазначає, що мережа стала посередником з особливими властивостями, такий собі світ, сформований інтернет-спілкуванням зі своїми специфічними якостями [4].

У мережі людська особистість набуває унікальної здатності – існування у взаємовиключних і одночасно взаємообумовленому поєднанні свого індивідуального суверенітету і творчого розчинення у світовому просторі. Таке позиціонування визначає і нове мовне самовираження, в процесі якого мовна особистість реалізує своє прагнення до публічності, залишаючись анонімною, а детермінантою її мовленнєвої самореалізації стає ігровий імпровізаційний стиль.

Особливий інтерес з лінгвістичної точки зору являє собою поєднання колективного потоку свідомості всього інтернет-співтовариства з індивідуальним особистісним мисленням кожного його учасника. Через різноманіття активних інтересів віртуальної особистості формується новий рівень її реальної інтелектуальності. Усі ці особливості мережевого мислення виявляються і на мовному рівні у вигляді особливих якостей текстових інтернет-конструкцій.

Особливість комунікації в соцмережах полягає в тому, що писемні тексти, які створюють блогери і дописувачі, мають риси усного мовлення. Наприклад, використовуються скорочення на лексичному і синтаксичному рівнях типу: інфа, комп, фідбек, інста. Інтонаційні увізнення і невербальні засоби спілкування, паралінгвістичні засоби комунікації (тембр голосу, акцентування певних компонентів у висловлювання, дикція, жести, міміка) не доступні. Натомість, щоб забезпечити переконливість тексту, використовуються графічні відповідники (наприклад, звертання або формула ввічливості пишеться великими літерами),

смайли:)) – сміх, ((– сум, :-)) – позитив, анімовані стікери тощо. Широко вживаються синтаксичні структури, характерні для усного мовлення, розмовні (у тому числі просторічні) слова і форми слів, сленг. Численні девіації, орфографічні і пунктуаційні помилки – ці та інші ознаки системно простежуються у віртуальному середовищі. На нашу думку, це пов'язано з падінням україномовної культури та насадженням іншомовних (англомовних запозичень), з низьким рівнем мовленнєвої культури значної частини населення, в тому числі тих, хто створює контент для соціальної мережі і пише тексти, які згодом викладають на різних сторінках. У гонитві за популярністю сайту тексти пишуть з великою швидкістю, а це негативно впливає на їх якість. У процесі створення повідомлень автори можуть спеціально спрощувати тексти або відступати від норми, щоб бути ближчим до пересічного реципієнта. Також слід зазначити, що велика популярність соціальних мереж призводить до лібералізації норм літературної мови. Самі норми не тільки розширюють свої кордони, але поступово стають необов'язковими для дотримання. Найбільш поширені в інтернет-комунікації лексичні девіації. Лексичні норми, як відомо, визначають правильність вибору слова і доречність його застосування в тому чи іншому значенні, поєднанні у відповідному контексті. Без дотримання лексичних норм взаєморозуміння між людьми досягти складно. Однак, інтернет-ресурси сприяють розширенню кола мовних контактів, розвитку пізнавальних інтересів, ерудованості за допомогою великої кількості спільнот, цікавих сторінок, новинної стрічки. Можна розглядати спілкування в соціальних мережах як процес об'єднання освічених людей у спільноти задля особистого розвитку. Наприклад, створюються чати, групи, сторінки за інтересами, де користувачі певної соціальної мережі об'єднуються задля обговорення тонкощів мовного законодавства, змін до ЗНО з мови і літератури, зокрема аналізу завдань, спільного вирішення складних питань в режимі онлайн. Іншим прикладом ефективного використання ресурсів для розвитку мовної особистості є мистецькі спільноти. Це групи в соціальних мережах, які організовують плідну співпрацю письменників, зокрема початківців, дають можливість представляти свої твори, спілкуватися з читачами, критиками і підписниками. Користувачі мають можливість прочитати цікаві твори, поспілкуватися з авторами або іншими читачами.

Мовлення у соціальних мережах ґрунтується на мовних нормах (лексичних, орфографічних, граматичних, синтаксичних), що й мовлення живе. Мовний аспект спілкування в

соціальних мережах репрезентований на різних рівнях. Так, на лексичному рівні здебільшого послуговуються побутовою лексикою, жаргонізмами: забанити, хакнуть. Аббревіація як один зі способів словотвору – характерна особливість спілкування в соціальних мережах. Наприклад, IMHO (англ. In My Humble Opinion) – по-моєму..., як на мене. LOL – (англ. Laughing Out Loud) – регочу на всю горлянку, 4u – (англ. For You) – для тебе. Наведені мовні засоби функціонують не лише в мережі, а й переходять у повсякденне розмовне мовлення. Щодня ми чуємо «гуглити», «загуглила» тощо, що означає шукати певну інформацію в мережі через Google – пошуковий сервіс (один з найрозповсюдженіших та популярніших серед українських користувачів); пост – повідомлення у соціальних мережах. Лайкнути – вподобати на Фейсбуці. Селфі – вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери стартфону, фотоапарата чи веб-камери. Фоловер – особа, користувач соцмережі, що слідкує за оновленнями статусу чи новиною стрічкою іншого користувача. Українськомовні варіанти: уподобайкнути – те саме, що й «лайкнути», утворене поєднанням українського «вподобати» та запозиченого «лайкнути». Самознимка, самосвітлик (від сам + світл(ина) + суфікс –ик–), себешечка, самоклац, себеклац, особисточка, себенчик – те саме, що й селфі. Підписник, постажник, відслідковувальник, споглядальник – інтернет-дописувач. Скорочення слів і основ – ще один із найпоширеніших способів творення сленгових одиниць у соціальних мережах. Наприклад: комп, інфа, інет, комп. Неологізми, англіцизми, запозичені слова – це поширений і популярний спосіб спілкування між людьми в соціальних мережах. Соціальна мережа – це інформаційно-комунікативне середовище з високим модусом комунікативності, експресивності й діалогічності. Мова – це головний засіб, який використовують у розвитку та функціонуванні веб-контенту. Соціальні мережі мають високий рівень динамічності. Вони дають можливість творити щось нове. Соціальні мережі – це засіб контактування та спілкування людей незалежно від їх місцезнаходження. Для соціальних мереж характерною є риса відсутності чіткої структури. Кожна людина, яка спілкується в соціальних мережах, має право писати, що їй забажається. Лексико-семантичне тлумачення слова має декілька обов'язкових і пов'язаних між собою компонентів: денотат, концепт і форму. Поява нових денотатів (предметів чи понять) належить до позамовних причин смислової переміни слів.

Науково-технічний прогрес надає можливість до появи нових явищ і подій, що мають вплив на семантику слів, які їх називають. Мовні контакти є головною причиною видозміни семантики. Мови соціальних мереж, що використовувалися раніше, призводять до зміни семантичної структури слова. Лексико-семантичні зміни полягають у розщепленні семи багатозначного слова, що надає можливість до появи нових слівомонімів, які є однаковими за написанням, але лексично відрізняються. Наприклад: Bank (банк) – bank (берег); Light (світло) – light (легкий); nail (ніготь) – nail (гвіздок).

Сленгом називають емоційно-забарвлену лексику, де є елементи оцінки та присутня мовна гра. Ці засоби, найчастіше, використовують у мові соціальних мереж. До найпоширеніших способів творення сленгових одиниць у соціальних мережах відносимо такі: 1) запозичення (фейк, юзати, сабж, лайк, френд, ребут); 2) аббревіація (IMHO, ХЗ, ХД, ОМГ, ЗІ, спам); 3) скорочення (bro, адмін, інет, інфа, comp, проц). Найбільш популярними серед сленгових висловів у соціальних мережах є іншомовні запозичення. Сленгові неологізми – це новостворені сленгові слова, що мають у собі конотацію новизни. Адже це слово новітнє, та воно ще тільки на етапі соціалізації. Сленгові неологізми соціальних мереж мають у собі такі компоненти: експресивні, емоційні та оцінні [3, с. 4–5]. У структурі сленгових неологізмів відповідних тематичних груп проаналізовано емоційно-оцінний компонент. Є різні вираження емоційної оцінки: позитивна, нейтральна та емоційна. Згідно зі статистичними даними, в мові соціальних мереж найбільшою є частка негативної емоційної оцінки. Причина приховується в такому: лексичні одиниці соціальних мереж входять до групи пасивної лексики. Сленгові неологізми, що використовують у соціальних мережах, не схильні до багатозначності.

Мовний аспект спілкування в соціальних мережах представлений на різних рівнях. Приміром, на лексичному рівні здебільшого використовують побутову лексику та жаргонізми: забанити, хакнути [6, с. 6–9]. Сьогодні сленгові слова та вирази в соціальних мережах схильні створювати та використовувати різноманітні скорочення (аббревіатури) [7, с. 658–663]. Аббревіація як один із способів словотворення є характерною рисою спілкування в соціальних мережах. Н-д, IMHO (англ. In My Humble Opinion) – на мою думку..., як на мене. LOL (англ. Laughing Out Loud) – я голосно сміюся, регочу на всю горлянку; 4u (англ. For You) – для тебе. Згадані

мовні засоби функціонують не лише в Інтернеті, а й переходять у повсякденне розмовне мовлення.

Можна виділити запозичення з інших мов, а також власне українські слова, адаптовані під іншомовну версію. Щодня ми чуємо «гуглити», «загуглив» тощо, що означає шукати певну інформацію в мережі через Google – один із пошукових сервісів; пост – повідомлення у соціальних мережах. Лайкнути – вподобати на Фейсбуці. Селфі – вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи веб-камери. Фоловер – особа, користувач соцмережі, що слідкує за оновленнями статусу чи новиною стрічкою іншого користувача. Українськомовні варіанти: уподобайкнути – те саме, що й «лайкнути», утворене поєднанням українського «вподобати» та запозиченого «лайкнути». Самознімка, самосвітлик (від сам + світл(ина) + суфікс –ик–), себешечка, самоклац, себеклац, особисточка, себенчик – те саме, що й селфі. Підписник, постажник, відслідковувальник, споглядальник – інтернет-дописувач.

Користувачі позиціонують себе в Інтернеті саме за допомогою мови, розміщуючи свої висловлювання, беручи участь в дискусіях. Їхня комунікація реалізується здебільшого за допомогою писемних текстів: приватні повідомлення, коментарі, спілкування в групах та записи на «стіні», зображення, аудіо– та відеофайли, а також непрямым, пасивним способом: у вигляді поширень (shares) та «лайків». Спілкування в соціальних мережах характеризується письмовим текстом і зображеннями. Набагато частіше зустрічається письмовий текст, оскільки саме в такому вигляді користувачі подають 95% інформації [8, с. 218–222].

Зростання популярності соціальної мережі Facebook призвело до того, що в 2009 році лексична одиниця unfriend була визнана New Oxford American Dictionary словом року. Словом 2012 року за версією цього ж словника стало дієслово to GIF, що означає «створювати .gif файл» [9].

Вербальну мову в соціальних мережах замінює мова жестів. Люди все менше комен-

тують і все більше лайкають. «Лайк» – лаконічний спосіб висловити своє ставлення, думки, погляди або симпатію. Користувачі все менше коментують, натомість з'являється все більше репостів і «лайків». Загалом синтаксичний рівень базується на спонтанному мовленні та наслідуванні усного мовлення: прості речення, не ускладнені другорядними членами, написання власних назв із малої літери, парцеляція, еліпси [10, с. 43–46].

У соціальних мережах використовується технічна символіка.

– зайві розділові знаки (who???, нічого собі!!!!!!!, where are you???, you know...) – не використовує великі літери в особистих назвах, коли потрібно, або пишуть всі слова великими літерами (ПОЇДУ В КИЇВ, ВІН В АМЕРИЦІ!!!!!!), polina was not there today)

– наголоси, прописуючи їх (прошУ, шкоДА, тОму)

– великі літери для виразу свого емоційного стану (АААААааа!!!! УУУууу! ОООООооо! НІіііі ВУУУУУЕЕЕЕЕЕ).

Висновки. Соціальні мережі та Інтернет мають надзвичайно великий вплив на сучасну мову. Основними характерними ознаками соціальних мереж та мікроблогів можна вважати реалізацію тенденції до розмовності, основними ознаками є спонтанність, неофіційність, діалогічність, ситуативна закріпленість, схильність до стислості та експресивності. Можна стверджувати, що соціальна мережа як жанр інтернет-комунікації має певну тематику, комунікативні цілі, стилістичні особливості. Лексико-семантичний словотвір є одним із найпродуктивніших способів поповнення англійської, української лексики. Сленг, як і інші лексичні одиниці мови, під час утворення користується лексичною системою загальнонаціональної мови. Тут використовується такі види словотворення: морфологічний і семантичний, що активно використовують користувачі у спілкуванні як у соціальних мережах, так і в реальній комунікації. Це показує панування розмовного стилю в соціальних мережах, що надає спілкуванню спонтанності, неофіційності, тенденції до стислості й експресивності.

Література:

1. Фісенко Т. В. Соціальні інтернет-мережі як засіб задоволення інформаційних потреб. Наукові записки Інституту журналістики: науковий збірник. Київ, 2010. Т. 41. С. 190–194.
2. Коноплицький С. М. Соціальні аспекти комунікації в мережі Інтернет: феноменологічний аналіз: дис. канд. соціол. наук: 22.00.01 / НАН України; Інститут соціології. Київ, 2006. 154 с.
3. Леонтович О. А. Проблеми віртуального спілкування. Полеміка. 2000. № 7. С. 4.
4. Danah M. Boyd, Nicole B. Ellison. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. Journal of Computer-Mediated Communication, 2007. October. Volume 13, Issue 1. P. 210–230.

5. Рейда О. А. Основні мовні ознаки спілкування в соціальних мережах. Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії: Міжнародна науково-практична конференція. Наукова філологічна організація «Логос», 8–9 жовтня 2021 р. Львів, 2021. С. 6–9.

6. Маковецька-Гудзь Ю. А. Українська мова в соціальних мережах. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. № 1 (47). С. 658–663.

7. Дзюбіна О. І. Комунікативний аспект соціальних мереж Facebook і Twitter. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2016. № 2 (12). С. 218–222.

8. Єльнікова Н. І. Мовний аспект комунікації в українських версіях соціальних мереж. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2017. С. 43–46.

9. Oxford Dictionaries USA Word of the Year 2012 is 'to GIF' [Електронний ресурс]. URL: <http://blog.oxforddictionaries.com/2012/11/us-word-of-the-year-2012>

10. Давидова В. Фактори формування національної мовної особистості // Пам'ять століть. 1997. № 4. С. 117–120.

References:

1. Fisenko T. V. (2010). Sotsialni internet-merezhi yak zasib zadovolennia informatsiinykh potreb [Social Internet networks as a means of satisfying informational needs]. Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky: naukovyi zbirnyk [Scientific notes of the Journalism Institute: scientific collection]. Kyiv, T. 41. Pp. 190–194 [in Ukrainian].

2. Konoplytskyi S. M. (2006). Sotsialni aspekty komunikatsii v merezhi Internet: fenomenologichnyi analiz [Social aspects of communication on the Internet: a phenomenological analysis]: dys. kand. sotsiol. Nauk [thesis Ph.D. sociol. of science]: 22.00.01 / NAN Ukrainy; Instytut sotsiologii [NAS of Ukraine; Institute of Sociology]. Kyiv. P. 154 [in Ukrainian].

3. Leontovych O. y A. (2000). Problemy virtualnoho spilkuвання [Problems of virtual communication]. Polemika. 2000. № 7. P. 4 [in Ukrainian].

4. Danah M. Boyd, Nicole B. Ellison. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. Journal of Computer-Mediated Communication, 2007. October. Volume 13, Issue 1. P. 210–230.

5. Reid O. A. (2021). Osnovni movni oznaky spilkuвання v sotsialnykh merezhakh [Problems of virtual communication]. Mova, literatura i kultura: aktualni pytannia vzaiemodii: Mizhnarodna nauko-vo-praktychna konferentsiia [Language, literature and culture: topical issues of interaction: International Scientific and Practical Conference]. Naukova filolohichna orhanizatsiia «Lohos», 8–9 zhovtnia. Lviv, S. 6–9 [Logos scientific philological organization, October 8–9, Lviv, 2021. Pp. 6–9] [in Ukrainian].

6. Makovetska-Hudz Yu. A. (2014). Ukrainska mova v sotsialnykh merezhakh [Ukrainian language in social networks.]. Movni i kontseptualni kartyny svitu [Linguistic and conceptual pictures of the world]. № 1 (47). Pp. 658–663 [in Ukrainian].

7. Dziubina O. I. (2016). Komunikatyvnyi aspekt sotsialnykh merezh Facebook i Twitter [Communicative aspect of social networks Facebook and Twitter]. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Serii «Filolohichni nauky» [Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Series "Philological Sciences"]. № 2 (12). Pp. 218–222 [in Ukrainian].

8. Yelnikova N. I. (2017). Movnyi aspekt komunikatsii v ukrainskykh versiiakh sotsialnykh merezh [Linguistic aspect of communication in Ukrainian versions of social networks]. Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy [Modern problems of legal, economic and social development of the state]. Kharkiv, pp. 43–46 [in Ukrainian].

9. Oxford Dictionaries USA Word of the Year 2012 is 'to GIF'. Retrieved from

10. Davydova V. (1997). Faktory formuvannia natsionalnoi movnoi osobistosti [Factors of formation of national linguistic personality]// Pamiat stolit [Memory of centuries]. № 4. S. 117–120 [in Ukrainian].

Наукове видання

**НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ФІЛОЛОГІЯ**

Випуск 5 (10), 2023

Засновано 2001 року
Видання виходить 6 разів на рік

Коректор *В. В. Ізак*
Комп'ютерне верстання *М. С. Михальченко*

Підписано до друку 30.11.2023 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 5,81.
Наклад 100 прим. Замовлення № 0324/191.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.